

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre > 5.—

Negyedévre > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adnak vissza.

— 2 — Budapest, október hó 11. —

Október 1-jével kezdődött az új évnegyed, hetedik évfolyamunk utolsó negyede.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek: Egész évre 10 frt. Félévre 5 frt. Negyedévre 2 frt 50 kr.

A HÉT kiadóhivatala,
VII. Erzsébet-körút 6.

Krónika.

Európa nevet.

— október 10.

»Katonáink fegyvertársai, dicső lengyelek, akiknek szent reményeit megtörte a mi balszerencsénk: nem egy közzületek aligha látja viszont rabházáját; pusztai városaitok fölött sem lebeg már a császári sas, a fölzsabadulás és a nemzeti jövő jele képpen. Nem vesztek többé részt azokon a viharos országgyűléseken, melyeken a féltékeny szabadság habozott királyokat választani. A következők elfeledték apáik hagyományait, s a szerencsétlen Lengyelország elveszett a történelem számára. De az idő nem csökkenti a rokonérzést, amely a francia népet a ti földetekhez fűzi. Igaz, a francziák hiába éreznek a nevekben; a fejedelmek becsvágya talán mindenkorra széttepte a köteléket, amely veletek egyesített; de az emlékeinkből ki nem űzhetnek benneteket, s a lengyel név, amint ott ragyog katonai évlapjainkon, a halhatatlanságukból is kiveszi a részét«.

Le Grenadier de l'Ile d'Elbe a címe annak a hetven év előtt megjelent könyvnek, amiből ezt a kis idézetet kivágtam. Én tudniillik lelkiismeretes munkás vagyok, s a krónikáimra, ha tehetem, már hónapokkal előre készülődöm. Ezt a francia ékesszólással megírt kis elégiát is már vagy három hónapja iktattam a jegyzeteim közzé, hogy majd most, a császár látogatásának napjaiban, teljes tisztelettel vágiám a fejéhez a nagy s nemes francia nemzetnek. E jegyzeteimen kívül van még egy más jegyzőkönyvem is, amibe ábéczé-rendben hétről-hétre pontosan bejegyzem, hogy a dolgok vagy események egy-egy csoportjáról mi volt a nézetem, nehogy valami ellentmondással

lerontsam azt az erkölcsi piedesztált, amin kegyetek előtt állok. A francia-orsz szövetségről is látom, mint vélekedem: mint a hármass szövetséghez tartozó kollégáimnak legnagyobb részét, engem is majd szétvet a multság azon a mérhetetlenül nevetséges látománynon, amint a szabad francia republika hason csúszik a moszkovita barbárság előtt. Ilyen értelemben óhajtottam nyilatkozni ma is, de tudja isten, kétségeim támadtak.

Először is a nemes és szerencsétlen lengyel nemzetért sem tudok már annyira rajongani, mint ifjukoromban; s míg egykor csak azt a vért láttam, amely a dicső Bem generális ereiből az erdélyi völgyekbe omlott, most már az sem kerüli el a figyelmemet, mekkora eret vág rajtunk a galicziai petróleum. Bizonyára nagy komisszág volt a hatalmaktól, hogy a boldogtalan Lengyelországot fölosztották egymás között, de ezen mindenki szörnyűködhet, csak éppen azok nem, akik most a boldogtalan Törökországot akarják földarabolni. Tudom, erre azt felelik, hogy Törökország — az más, az maga is úgy rabolta össze a tartományait. Mintha Lengyelország más-képp keletkezett volna! A nyugati részét a német lovagrendtől rabolta, a keletit Oroszországtól; falvak pusztítása, templomok becsukása, rablás, gyilkolás és erőszakos lengyelesítés olyan mértékben folyt ott, hogy a mai örmény atrocitások mulatságos társasjátékok ahhoz képest; amennyi lengyel köny ömlik most, annyi orosz vér ömlött akkor; amennyi lengyel sóhajtas száll ma az égbe, annyi német lélek szállott akkor — »Uraim! kiáltott 1867-ben gróf Bismarck a porosz-lengyel képviselők felé, ha Lengyelország földarabolását büntettnek tekintik, nem volt az nagyobb büntet, mint Oroszországnak ama földarabolása, amit kegyetek követtek el a tizennegyedik században, mikor meg volt hozzá a hatalmuk!«

Ezzel nem azt mondom, hogy Varsóban élni jó s a kancsuka elsőrendű élvezeti cikk, de ebből a szempontból meg tudom érteni, hogy a francziák Strassburg kedvéért meg tudnak felejtkézni Varsóról, amiben csak pápa ő szentségét követik, aki előtt a messze jövőben talán megtérendő orosz ó-hitű bűnös kedvesebb a szenvedő igazhívő katolikus lengyelnél. S hogy ne csak a Vatikánról legyen szó: hát törődik a Quirinál Triesztel, Görcczel és Fiumével? Törődik a német császár a Nothschreiokat kiáltozó erdélyi szászokkal? Komikum? Hát nem komikusabb az olaszoknak s a poroszoknak Ausztriával való szövetsége, Sadova és Königsgrätz után? Nem komikus, hogy a magyar: Napoleon ellen és Ferencz csá-

szár mellett ragadott fegyvert; hogy 1878-ban a *török áfiumot* dohány helyett szitta, s ma haragszik a francziára s szereti a németet?!

Ugy látszik, a történelemben nemi a nevetség az, a mi öl — a legalább Franciaország éppenséggel nem hal-doklik, noha a Times-on kezdve a Budapesti Naplóg a világ első ujságai nem győznek nevetni a párisi komédián. Nagy figyelemmel olvasom e komédiáról a tudósításokat, de tudja isten, én nem találok bennük semmi nevetségeset. Nevetségesnek sokkal nevetségesebb volt az én szememben példának okáért a czár breslaui fogadtatása, s az a Bécstől Balmoralig terjedő *Wettkriechen*, a mit a jónevelésű nagyur egykedvű udvariassággal vett tudomásul. Ellenben igazán nem tudom, mi a nevetséges és a francia republikát s demokracziát megalázó teszem abban, ha két világrésznek barbár zsarnoka a francia *tudományt, izlést és fölvilágosodást* magasztalja, ha a hideg Romanov két kézzel szorongatja a M. Félix Faure kezét, a min talán még most is megérzik a cserszag; ha a gögös német vér, a cszárné, meglátogatja Madame Fauret, a kit a francia nemesség nem akzeptál, mivelhogy törvénytelen ágyból származik; ha a Monomakhosz koronáját viselő legabszolútabb uralkodó *boldog, hogy a nemzet képviselői között megjelenhet*; ha a szibériai ólombányák tulajdonosa meghajlik Mr. Baudin előtt, a ki csak azért nem *nigilista*, mivelhogy véletlenül szocialista; s a kit a Chudinkán halottak üdvözöltek, a czézár kiáll az opera erkélyére, viszonzni a camelot-k, a gruek s a gaminek barátságos biztatásait!

Ellenben ó mily nevetséges Anglia, a mely kékülő féltékenységgel nézi Oroszországnak nyugodt terjeszkedését! Milyen nevetséges a mi monarchiánk, a melynek minden érdeke egy Angliával, de az ujságjai kemény szavakkal feddik a telhetetlen Albiont, s magasztalják a békés és kevéssel megelégedő Oroszországot. Milyen nevetséges megint csak a mi monarchiánk, a mely csak azért köt szövetséget Németországgal, hogy az általános és tartós európai békében biztosan veszítsen el mindent, a mit háboruban talán elvészíthetett volna. S ó mily kacagatóak az egységes és egyetértő európai hatalmak, a mint csak a zsebükben szorongatják az öklüket a nagy gyilkos szultán s a beteg ember Törökország ellen, mivelhogy a porta mögött az a végtelenül nevetséges és mindenekfölött természetellenes orosz-francia szövetség tartózkodik. Ők is nevetnek, egész Európa nevet, most már minden csak azon fordul meg, hogy ki nevet utoljára. Nagy Péterről meg van írva, hogy a streliczek nagy fölkelése előtt hogy bánt el e hü ijászainak egyik csapatjával, a kikről megtudta, hogy összeesküdtek ellene. Lement a tisztjeikhez mulatni, mindegyiknek egy kancsó sört adott a kezébe, és sorra elmeséltette velük, a mi bolondot csak tudtak. Azok kacagva meséltek, míg végre őrá magára került a sor. A czár magasra emelte a kancsóját, s kacagva mesélt ő is: elmesélte az ő összeesküvésük egész históriáját, s mire a hüledezők magukhoz térhettek volna, a berohanó fegyveresek torkukra forrasztották a kacagást. A czár pedig nagyot huzott a kancsójából s nevetve tette le. Ő nevetett utoljára.

X.

Cousin és cousine.

*Szöghajn, kékszemű lány a cousine,
Öt évig a zárda nevelte.
Szögletes, gyöngye diák a cousin,
De a Múza, a Múza kegyeltje.
Múzsája — a kékszemű, szőke cousine,
Kivől az örök tavasz lemosolyog —
»Szeretsz-e cousine?» — »Örökre cousin!»
S így szól a ki hallja: a jó rokonok!*

*És mulnak az évek, és szól a cousin:
»Meghalni szeretnék — meghalsz-e velem?»
»Mi bajod a halállal, drága cousin,
Nem szebb-e az élet, a szerelem?»
»Beteg vagyok, édes. Kifogytam a dalból.
Mire szállnak a fecskék, én ágyba rogyok.
Ápolsz-e, cousine?» — »Bizonyára, cousin.»
S így szól, a ki hallja: a jó rokonok!*

*S elszálltak a fecskék... A szőke cousine-nak
Talált a rokonság egy módos urat;
Piczi levélkéik viszik a nagy hírt,
A mit menyasszony örvendve tudat...
Mindközül egy a legillatosabb,
Megölnek egy szívet valahol e sorok:
»Eszembe jutottál, drága cousine-om...»
S így szól, a ki látja: a jó rokonok!*

Makai Emil.

Kapu István története.

Írta: SIPULUSZ.

I.

Olyan különös szerkezetű agyvelőm van, hogy születésem percétől kezdve életem minden pillanatára emlékszem. Az ilyen szerkezetű agyvelőnek az orvosi tudományban külön neve van — hogy mi, arra nem emlékszem. Születtem nyáron, fényes nappal, egyszerű szobában, melynek két ablaka volt. Ezt konstatálván, elaludtam. Mikor felébredtem, még nyár volt, de a nappal már elmúlt. Hiába kerestem az egyszerű szobát és a két ablakot. Sötét éj volt és én egy kapu alatt hevertem. Kissé különösnek találtam, hogy egy ujszülött csemetét csak így magányosan, éjjel a kapu alá tegyenek, de még nem ismertem a föld berendezését és azt hittem, hogy ez így szokás. Éhes lévén, visitottam. Erre világosság támadt, megjelent egy égő lámpa és egy kihamvadtnak asszony. Az utóbbi az előbbi fogta. A vén asszony jobban ismerte a föld berendezését, mint én és tudta, hogy ez így nem szokás, mert meglepettnék látszott és így kiáltott fel:

— Jézus, Mária, egy kis pólyás baba!

Ebből megtudtam, hogy kicsi, hogy pólyás és hogy baba vagyok. A Jézus Máriával csak később jöttem tisztába.

Az öreg asszony bevitt egy szobába, hol meleg tejet adtak. Jólakván, elaludtam és mikor felébredtem, még mindig nyár volt és már megint nappal volt.

Egy nagy szobában találtam magamat, melyben tizenhat kis ágy és ugyanannyi pólyás baba volt. Egy darabig azt hittem, hogy a pólyásbabák kongresszusán vagyok, de csakhamar megtudtam, hogy ez a nagy szoba a lelenczházhoz tartozik. Mi tizenhatan pedig *lelenczek* vagyunk. Így hívják törökül a talált gyermekeket. Később rájöttem arra is, hogy a csinos babákat, vagyis a csecse lelenczeket *csecselecnek* hívják.

II.

A lelenczházban nagyon jó dolgunk volt. Kevés sirásért igen jó kosztot kaptunk és szemlátomást gyarapodtunk. Egy izben leöntöttek vízzel és attól kezdve Istvánnak hívtak, még pedig Kapu Istvánnak, ami logikus, mert kapu alatt találtak meg.

Később árvaházba kerültem és itt siettek felvilágosítani, hogy se apám, se anyám, se cserepes tanyám nincs és pusztán a jó emberek könyörületességéből élek. Erre vonatkozólag nagyon szép kis verseket kellett betanulnunk, melyeket karácsonykor selyembe-bársonyba öltözött, gyémántoktól ragyogó urhölgyek előtt kellett szavalnunk, akik ezért ruhát, czípőt, czukrot és süteményt osztogattak ki köztünk. Ilyenkor szépen voltunk mosdatva s azért a hölgyektől számtalan puszt kaptunk. Végül, a hölgyek köré csoportosítva, mindnyájunkat lefényképeztek s a kép meg is jelent a lapokban ezalatt a cím alatt: *A jótékonyág angyalai*.

Elégyszer a fejemhez vagdalták, s azért — ismétlem, — teljesen tisztában voltam azzal, hogy nincs ezen a világon egy szál rokonom se és mindent a gazdag nénik jószívűségének köszönhetek.

Ebben a tudatban igen szerény és alázatos fiatal emberré növekedtem fel, ami pályámon csak hasznomra vált. Huszonhat éves koromban már volt a biztosító társaságnál tisztességes állásom, szép, két szobás garçonlakásom, egy olasz gipszfigurám a kályhán, több olajnyomatu képem, egy pár személyre szóló fekete kávé s szerviszem, szóval polgári jólétnek örvendtettem — de rokonom még nem volt.

III.

1896 április 15-én valami hivatalos ügyben egy vidéki városba vetődtem. Ebéd után a kávéházban ittam valami rejtélyes fekete kávé, mely sötétbarna volt és izre hasonlított a pattogatott kukoricához. Szembe velem egy ur egészen jóízűen szürcsölgette ugyanazt a levet.

— Nem izlik? kérdé, miután látta, hogy keserves ábrázattal készülök hozzá.

— Nem.

— Ön bizonyosan pesti ember.

— Az vagyok.

— Igazán? — és közelebb huzta a székét.

Egy darabig vizsga szemekkel mustrált, aztán megszólalt:

— Oly ismerősnek tetszik uraságod. Fogadni merék, hogy már találkoztunk valahol.

— Lehet.

— Nem Szepsi Gáborhoz van szerencsém?

— Nem. Én Kapu István vagyok.

— A várgedei Kapuk közül?

— Nem, — feleltem vontatottan, — a budapesti Kapuk közül.

— De bizonyosan Várgedéről szakadtatok oda?

(Miért tegez ez az ember?)

— Lehet, — feleltem egykedvűen.

— Szervusz öregem. Tudd meg, hogy a feleségem anyja anyai ágon Kapu-lány. Atyafiak vagyunk, az két-ségtelen.

Két kupicza szilvóriumot hozatott, a rokonság megpecsételése. Mit volt mit tennem? Csak nem rúkkolhatok ki tüstént silány életrajzommal?

— Gyere hozzánk uzsonnára, — szólt nemsokára, igen helyesen úgy okoskodván, hogy a rokonságot ott-hon olcsóbb szilvóriummal lehet tovább pecsételgetni.

Elfogadtam. Ez volt az első rokonom, akivel életemben találkoztam. Csak nem utasíthattam vissza!

IV.

— Képzeld, kit hozok! — ezzel rontottunk be otthon.

— Kit? kérdezte egy csinos, jó érett, gömbölyű és befűzetlen asszony.

— A Kapu Pistát.

Az asszonyon a meghatottság jelei nem igen mutatkoztak.

— A Kapu Pistát? mondá meglehetősen érzéketlen hangon.

— Azt. Az öreg Kapu Sándor és Borzas Julia fiát.

Az asszonyt ez az újabb Kapu, meg a Borzas se hatotta meg.

— No hát csak készíttess jó ozsonnát és küld ide a gyerekeket.

Evvel mindaketten magamra hagytak. Pár pillanat mulva berobogott egy tizenkét éves fiú és belejtett egy tizennégy éves és tizenhat éves leány. A lányok csinosak voltak, de görbén tartották magukat és arcbőrük sápadt volt. Mindjárt láttam, hogy mint a kisvárosi lányok legnagyobb része, az egész napot a szobában szokták tölteni.

— Maga az a pesti rokon? szólt a gyerek.

— Én.

— Ugyan Laczi, ne illetlenkedj! szólt rá a nagyobbik lány.

— Maga csinos ember ám, bácsi! — folytatta Laczi — eddig a rokonaink között nem is ismerek ilyen csinos embert.

A két lány nyakon ragadta a vásott kölyköt és egyesült erővel kilökte. De László urfinak még utközben volt ideje hozzám azt a kérdést intézni, hogy sok pénzem van-e?

— Bocsásson meg Kapu ur, — szólt a nagyobbik lány — de ez a gyerek olyan csintalan.

— Ó kérem...

Mind a hárman leültünk.

— Régóta van itt? kérdé a kicsi.

— Tegnap óta.

— Mi járatban.

— A társaság küldött ki.

— Ja igen, a Strucc biztosító társaság, — szólt a nagyobbik.

— Honnan tudja? kérdém.

— A papa megkérdezte a fogadóban, — felelt a kicsi.

— Te Juczi! — szólt a nagyobbik.

(A papa vizsgálódását úgy látszik nem lett volna szabad elárulni.)

Ekkor segítségükre bevonultak a szülék.

— Édes Kapu, — szólt a mama roppant nyájasan — igazán örülök, hogy a véletlen összehozott bennünket.

Egy darabig az arczomat nézte.

— Egészen az édes anyja, — szólt a férjének.

— És megvan benne a Kapuk jellemző sajátsága: az erős, vastag szemöldök.

Mit feleljek minderre. Csak mmmögtem.
 Áttért a beszélgetés Budapestre és a kiállításra.
 — Boldog pestiek! Mennyi sok érdekes dolgot fog-
 nak látni, — sóhajtott az asszony.
 — Hisz csak feljönnek! — kiáltám.
 — Mi? Mit keressünk oda fent? Abban a drága
 városban.
 — Nem olyan drága az. Fel lehet oda jönni.
 — Annak, a kinek ingyen lakása van... Magának
 bizonyosan éves lakása van.
 — Igen, két szép szobám, előszobám, fürdőszobám
 ... Elég sokat fizetek érte...
 — Ugyan mit, édes Kapu?
 — Hatszáz forintot. Fizetésem negyedrésztét.
 (Láttam, hogy mind a három nő magában azt szá-
 mitja, hogy mennyi négyszer hat.)
 — Háromezer négyszáz forint fizetése van? —
 rebegte a kis lány, a ki leghamarabb ki tudta számítani,
 még pedig rosszul.
 — Nem kisasszony, kétezernégyszáz, de idővel fel
 fogom vinni háromezernégyszázra is.
 — Szereti a mézet? — kérde az asszony hirtelen
 pokoli nyájassággal, — Margit, a mézet is tedd az asz-
 talra... Bizony, mi aligha mehetünk fel Budapestre.
 — Már ugyan, miért?
 — No, majd erről beszélünk. Gyerünk uzsonnázni.
 Az uzsonna fényes volt és én igazán jól éreztem
 magamat. Valami családias melegség fogta el egész való-
 mat. Először részesültem családi örömeimben...

V.

Nem vagyok okleveles novellista, s nem tudom,
 hogy az irodalom szabályai szerint cselekszem-e, mikor
 az uzsonnánál félbeszakítom az elbeszélést és ott kez-
 dem újra, mikor 1896. június hetedikén reggel fél hétkor
 fölverték álmomból imént ecsetelt rokonaim, a kiknek a
 nevét elfelejtettem megkérdezni.

Ebből kitűnik, hogy én nekik felajánlottam a laká-
 somat.

A korai felzavarásért nem kárpótolt az sem, hogy
 a gömbölyű asszony (a ki ezuttal be volt fűzve, még
 pedig annyira, hogy alig tudott lélekzeni) több ízben
 megölelt és orcáimra czuppanós csókokat nyomott. Erre
 a rokoni érzelmek énbőlőlem is elemi erővel akartak kitörni,
 még pedig olyformán, hogy a leánykákat akartam meg-
 csókolni, a mit azonban nem engedtek.

A lakást úgy osztottuk be, hogy az egyik szobát
 elfoglalta a mama a két lánnyal, a másik szobát a papa,
 én, meg a Laczi gyerek.

A mama azonban nem tudott harmadmagával egy
 ilyen kicsi szobában hálani. Kevés volt neki a levegő. Ugy
 látszik, nagyobb adagokat szippantott belőle, mint más
 közönséges emberfia.

Ugy változtattuk meg tehát a táborozást, hogy a
 mama átjött a mi szobánkba, Laczi átment a lányok szo-
 bájába, én pedig két forintért szobát béreltem a Millen-
 nium hotelben.

Tíz napig laktam ebben a fogadóban, filozófiai elmél-
 kedésekbe merülve.

A filozófiai elmélkedések abban domborodtak ki,
 hogy az isten mindent bölcsen elrendezett s ha valakinek
 nem adott rokonokat, hát tudta, hogy mit cselekszik.

Én mondom önöknek, hogy nem az a legboldogta-
 lanabb ember, a kinek rokonai nincsenek.

A tizedik napon busan léptem be a házba, mely
 rokonaim főhadiszállása volt, s melyet boldogabb idők-
 ben lakásomnak hívtam.

A kapu alatt a Laczi játszadozott.

— Bácsi, délután haza utazunk.
 — Ugyan?
 — Igen bizony. A papa kiderítette, hogy maga nem
 is rokonunk.
 — Igazán?
 — Igen. Azt mondja, hogy magát Bleyernek hívták.
 — Csak nem?
 — De biz úgy van.
 ... És a nemes Kapu-rokonság hidegen, indignálódva
 vonult ki szerény hajlékomból. Hogy mertem így rászedni
 őket?

Krónika II.

A sakk-torna.

— október 7.

Csalódás, csalódás ez is, mint minden a világon.
 Különböznél előre tudhattam volna. Nagy embereket nem
 szabad közeli látni, kivéve az egy Asbóth Jánost. A
 többi cserben hagy. A perspektiva rövidülésével kisül,
 hogy nyomorult egyenlőség uralkodik rajtunk. Nincs mit
 nézzünk egymáson. Pedig a szegény Fantázia hogy örült
 már, hogy legeltetheti a szemét valamin, ami nem olyan,
 amilyen minden. Az agyvelő áthletái, a sakk-matadorok,
 bizonyosan a jövő évezred típusai. A jövő évezredé, mikor
 a training majd kiterjed a koponyára is. Ma még csak holmi
 közönséges csontok és izmok egy irányban fejlesztésével
 bibelődik a barbár ember. Öklözők és vívók akkora
 bicepseket növelnek maguknak, mint egy sült malacz.
 Keréktaposók életének az a célja, hogy lábikrájuk ötölös
 mőcsinggá gyarapodjék. A fejük ellenben kicsi marad,
 akár csak a struczcze. Aki az ő tanítómesterök. Vagy
 nem új athletikát a struczcze is, egynehány tizezer esz-
 tendő óta? Ez a madár, kiszármazván a repülő gyíkok
 nemzetségéből vagy honnan, a pedestrianismre adta ma-
 gát: gyalogolt és futott, futott és gyalogolt, száz meg
 száz évszázadon át, míg végre sikerült csupa lábbá
 lennie. A szárnya csökevényynyé fonnyadt, a feje akkora,
 mint az öklöm. Repülni nem tud, és butább a libánál.
 De szaladni azt tud úgy, mint semmi más állat. Győze-
 delmes athléta. Győzedelmes athléta az elefánt is. Ez a
 bölcs vastagbőrű egyszer, régen, Noé születése előtt egy-
 nehány ezer évvel, valamely unalmas órájában azt tapaszt-
 alta, hogy az ő orra nyúlékony. Ez az orr akkor még
 alig lehetett hosszabb a mocsaras turkonczénál, (mint a
 magyar szaktudomány a disznót nevezi). De az elefánt
 megbecsülte. »Ej, növeljük nagyra«, gondolta magában.
 És orr-nyújtogató athletikát folytatott az elefántok egész
 világtörténetén keresztül. És meglelt az orrmány. Athléta
 különben minden állat. Vagy mi teremtette meg az ala-
 kok különféleségét, ha nem az egyes szervek gyakorlása,
 mások elhanyagolása? Ha nem lakozott volna minden
 élőben ez a hatalmas sportkedv, talán ma is mindnyáján
 lusta és egyforma összejek volnánk.

Ez a törvény szüli azt a meggyőződésemet, hogy
 diadaimaskodik még valamikor az agyvelő-athletika is.
 Amint már ma is vannak csupa-lábikra-emberek, akiknek

a feje egy kis fölösleges pomarancs: majd elkövetkeznek a csupa-koponya-emberek, akiknek nem hogy lába ikrája nincs, de teste is alig van. Az agy: ötven kiló; a többi hiábavaló függélék: tíz kiló. Ezek az eljövendő évezredek *Kopfarbeiterei*.

Azt hittem: már a mai kor cerebro-athletáin, a sakk mesterein is meglátszik a kiválás diadalának kezdete. Tehát Csigorin; Winawer meg a többi csodálatos makrokephalosok: a sakktábla szélén egy-egy akós fej alatt roskadozó bábucska kuporog. Holott ezek az urak káromkodnának, mint a záporosó, ha el találnák cserélni a kalapjokat az Ágai Adolféval vagy az enyémmel. Épp a nyakukig csúszna le Budapest e két legnagyobb kaliberű Reinitz-ágyúja. Mert ők igen normális, igen rendes kávéházi urak, fej dolgában is. És nincs mit látni rajtok, mikor ott sakkoznak a Vigadó nevű szomorú és ronda ház melléktermében, melyet a nappal kegyetlen világossága még kietlenebbnek, még piszkosabbnak mutat, mint az irgalmas gázfény. Kopott korcsmai asztalok mellett folyik a torna; a dísz és kényelem száz mérföldre van ide. Hogy ép a fényes kávéházak világvárosában kárhoztak e szurtos helyre azok, akiknek a temploma voltaképpen a kávéház!

Hogy érdekes-e a játékuk? Külsőségekben nem. A néhai jó Vidéky doktor sakkozása a korona billiárd-asztalai mögött sokkal külömb látványosság volt. Haj, a kis öreg fogorvos temperamentuma és az ő varázsigéje: a *suffero, sufferre, sustuli, sublatum!* Hány százezerszer mondta el ezt ő játékközben; és mely árnyékaltai voltak e titkos értelmű szavaknak! Számítás, csel, tünődés, bosszúság, meglepetés, fenyegetés, düh, öröm, gúny, kacérság, megvetés, rémület, elbizakodottság, diadal, kétségbeesés, gorombaság, szeretet, gyilkolás, halál és minden. Ezeknek a nagy mestereknek nincs se temperamentuma, se varázsigéje. A Kempelen sakk-automatája se játszhatott hidegebben mint ők. Úgy látszik, ezt a merev érzéketlenséget az új iskola divatja követeli. Vagy talán az új iskola következménye? Avagy ép a koré? Philidor az ő hajporos, selymes századában előkelő és édeskés volt, mint egy czeremóniamester; figuráival kecses mequettet járatott a táblán és talán rögtönzött muzsikát is dúdolt mellé. (Tehette: zeneszerző is volt.) La Bourdonnais a napoleoni idők lánggal terhes levegőjében hadakozott a hatvannégy koczkájú mezőn; ütött, vágott, rohant, szitkozódott, örültségeket és csodákat mivelt; mint egy dobosból lett *maréchal de France*. A régi magyar iskola hősei: Szén és az öreg Erkel, fajunk lelkét vitték a csatátérre; reménkedtek és csüggedeztek, ujongtak és búsultak.

A mai mesterek játéka néma, hideg és egyenletes, mint egy matematikai föladat megoldása. De hát mi is a sakk, ha nem tiszta mathesis? A mennyiség erő, az erő mennyiség. Itt is az a kérdés: tudjuk-e az erőt veszteség nélkül érvényesíteni. Egy-egy partie igaz célja csak az lehet, hogy mind a két fél egész teljességében használja a maga erejét, vagyis *remis* következzen be; ekkor oldódott meg a föladat tökéletesen. Mihelyt veszít valamelyik a maga erejéből; a másik, a teljes erejű, lehetetlenné teszi

reá nézve a megoldást. Ha volna olyan kettős matematikai föladat, amelylyel két ember birkózik meg egyszerre és erejük egymásra hat: sakktábla lenne a fekete tábla is.

A sakk tudományának meddősége abban van, hogy alkalmazása nincs. Gyakorlata a hatvannégy mezőn túl megszűnik. Üres ötlet, hogy a stratégiának atyjafia. Ez a babona abból keletkezett, hogy a figurák keleti katonaság neveit viselik. A királyné voltaképpen vezér, a bástya hátán fatoronyban vitézeket hordó hadi elefánt (*rok*, él a hybrid *rochirozni* szóban), a futár pedig szárnysegéd, arabos spanyolul *alferez*, s ebből lett romlás révén a német *Laufer*. A balhiedelem szapora jószág. A sakk és a stratégia képzelt rokonsága elhitette velünk, hogy a nagy hadvezérek mind nagy sakkmesterek is voltak. Például Napóleon. Holott bebizonyított valóság, hogy *il était une force très-médiocre*. Ha Bem kitűnő sakkjátékos volt, matematikai tehetsége ütközött ki ez irányban. És ha a zenészek között sűrűn akadnak jó sakkozók, a kontrapunkt és a matematika szomszédsága az ok.

Törvényszerű dolog azonban, hogy a sakk legnagyobbjai minden más téren többnyire közepes emberek voltak. Kivált mióta divat lett a sakkot az emlékező tehetség mutatóványává is tenni. Mikor Philidor három partiet játszott egyszerre bekötött szemmel, az csak szerény kezdet volt. Morphy már nyolcz partieig vitte föl, sőt Paulsen húszig. Ezek a rettenetes produkciók az agyvelőnek betegesen egyoldalú működésével járnak. Charcot egyenesen elmebajosnak mondta azt a franczia parasztleányt, aki egynehány év előtt párizsi orfeumokban mutogatta tüneményes fejszámoló mesterségét. Most tizenöt esztendeje nálunk is bukkant föl egy ilyen szerencsétlen talentum: az a Frankl nevű fiúcska; számoló koncertjein hihetetlen dolgokat művelt: harmincz számjegyű mennyiségeknek vont a köbgyökét egynehány percz alatt fejből. Mikor felcseperedett és mutatóványaiba beleunt a közönség: bolti szolgának sem vált be. Annnyira hiányos volt, hogy nem lehetett rá bízni egy süveg czukor házhoz szállítását. Ez az utolsó hír, amit róla hallottam.

Szerencse, hogy a nemes sakktudomány ma már mindinkább méltatlannak itéli az emlékező tehetségnek természetellenes kényszerszermunkáját. Elmúlt az idő, mikor a matadorok az utcán sétálva sakkoztok, holmi *h4—h5*, *b7—b6* párbeszédekkel folytatván; miközben megtörtént, hogy az egyik játékos (állítólag Szén) mély elmerülésében az ellenfele mutató ujját pipaszurkálónak nézte és megpiszkálta vele a csetneki pernyéjét. De melyik művészethez nem férközik a virtuózkodás? És hányszor követeli a divat az ilyes hiábavalóságot? A múlt évtizedekben a fejből sakkozás a tudomány mérőfoka volt. Ma az igazi mester röstelli az efféle kóklerséget. A haszontalan agyvelőkoptatás helyett a nagy sakkozók a mérkőzés eredetiségében, elmésségében keresik a dicsőséget. Ez a józanodás vetett véget annak a régi bajnak, hogy a sakk hősei hasznavehetetlen emberek voltak idekint a világban.

Irigylem ezeket a munkás koponyákat. Mert munkájuk az alkotásnak folytonos és nagy gyönyörűségével jár. Az erő diadalmas működése ez. Hogy a pillanattal

eltűnik és nem marad kifejezve semmi jelben, ha csak azt az ákombákommal teli fél iv papirost nem említem? Az mindegy: Az agyvelő mégis érezte a hatalmasság kékjét. Firduszi is azt mondta, hogy megírni volt jó azt a hatvanezer verset. A dómépítő-mester, ki a szűk gót forma elemeiből teremti meg művét; Bach, ki a hangok permutálásával alkot; a perzsa szőnyegszövő, ki azzal tölti el az életét, hogy egy óriás ékitmény millió czifraságát ölti harmóniába, a sakkmester, ki egy voltakép mindig azonos és mégis mindig más problémán gondolkodik: egyenlőképen gyönyörködhetik saját erejében. Csak az alak más, a dolog egy. Az érdeme? A sakkista többre becsül egy szép spanyol gambitot a kölni dóm-nál; a perzsa szövőművésznek a Bach legmesteribb fűgája üres zaj; a muzsikusz pedig nem éri föl észszel, hogy egy szőnyeg vonalaiban benne lehet egy hatalmas főnek minden ereje.

Ne mosolyogjunk azokon az embereken, akik ott ülnek a koczkás tábla mellett és meresztlik a szemüket harminczkét fekete és fehér bábura. Homlokuk mögött az erők ereje, az elme dolgozik. Merre? Minek? Miért? Bánom is én. *Est Deus in Nobis*. Hogy méla szivar-szónál időt fecsérelni és hasznosabban cselekedni, ha tolat fosztana, az mellékes. Az a fő, hogy isten.

Jaákh.

Szeptember.

*Romfödle ormon egymagamban állva
Csak nézek, nézek szerte a világba.
Alant a lombját vesztő sárga erdőn
Titokzatos sirám tör át kesergőn
És mintha rá ezüst haraszt csörögne:
Rikoltva tördelt madárfütty riad.
Még egy rideg csillám rezdül a földre...
Szemem káprázva bénül ködbe, könybe,
Valami titkos, nagy bánat miatt.*

*Hínyt szemmel is ellátok messze innen:
Ősz és rom szerte a tájon s a szívben!
Óh járhatod már a vadont, a várost,
Sivár lesz mindig, amilyen sivár most.
Szóhet száz ifjú szív álmod! Mihaszna?
Majd lesznek ők is fáradt emberek...
Holdbéli telkük a szél behavazza
S közömbösen néz itt mind új tavaszra
S képzelt vetése vesztén kesereg.*

*S ah, az ő ősziük mégsem az a végső!
Bukott ábránd csak, melyre feledés jó.
A te nagy őszöd — az egy örök élet,
Hol a jövő: csak mult, mely újra él.
Ott az egész nagy mindenség szivedben
S lelkebből soha ki nem veheted.
Egy titka sem marad megfejtethetlen,
Bölcsön és siron át elődbe lebben...
S minden tied, — de mit sem ér neked!*

*Úgy hajt az erdőn a sirám keresztlél.
Fejemre lombok permetegje rezdül.
S mit ember szíve csak érezhet: érzem
Ah minden kéjt és minden kint egészen!
S zord árnyak kelnek erdőn, völgyön, ormon,
Suhanva úznak a vén hidon át.
Utánam küldi baglyát a mohos rom
És lábamnál a szakadék, a zordon,
Ásítva kíván még jó éjszakát.*

Telekes Béla.

A szörnyeteg.

Amerikai történet.

Irta: LÉON DE TINSEAU.

I.

Egy-két mértföldnyire Hartfordtól, a Connecticutnak egy szép mellékfolyója mellett áll egy dombtetőn a Thomas P. Corbins háza. Thomas P. Corbins igen derék ember, aki sok szép dollárt keresett revolver-, ha ugyan nem bicikli-gyártással. Ennek a két iparágnak ugyanis állandóan nagyszámu vevője van: a *Touring Club* tagjai, meg a becsületökért bosszút álló férfiak körében.

Thomas P. Corbinsnak van egy nagy baja: az, hogy özvegy, meg egy nagy előnye: az, hogy igen egyszerű az életmódja. Nagyot tévedne az, aki e derék ember vagyonát a háza és a háztartása szerint itélné meg. Egyetlen leánya van, aki innen-onnan husz éves és igazi szépség; de van két férjes testvérhuga s mindegyiknek van két gyermeke. A szünidő alatt ez az egész rokonság el-ellátogat hozzá vagy két hétre. A *cottage* tehát olyan zsufolt volt, mint valami svájci fogadó, midőn a tavalyi szeptembernek egy máris forró reggelén Miss Corbins lement a konyhába, hogy kiadja a rendeléseit.

Ugyancsak megütközött, a midőn azt kellett látnia, hogy az ir szakácsné meg sem mozdult a karosszékeben s egy kávézni készülő kreol nő egykedvűségével legyezgette magát tovább. De hát mindnyájan tudjuk, hogy elnézőnek, sőt gyávának kell lenni egy szakácsnéval szemben, kivált mikor a ház tele van vendéggel.

Miss Corbins, kinek szép szemöldöke máris összehúzódott, úgy tett, mintha természetesnek találná ezt a póz-t, és szeliden azt mondta:

— Meleg van, Bridget, ugyebár?

— Meleg-e? — mondá az ir leány. Ön úgy találja, miss, hogy *meleg* van? Én úgy találom, hogy ez a gyalázatos forróság egyszerűen pokoli. El is megyek én innen.

— De, édesem, hiszen Connecticutnak minden más hazában is csak úgy fogja érezni a meleget. Mert hiszen úgy sem számíthatott arra, hogy hűvös lesz a szeptember.

— Lehet. De arra se számítottam, hogy tíz emberre főzzek és mosogassak. Ha három-négy volna, még csak kiállanám. Sokáig tartják meg ezt a családi vendégfogadót?

— A rokonaink csak öt nap óta vannak itt, viszonzá a szegény Miss Corbins, nagy erőfeszítést téve, hogy ki ne fakadjon. Két hétre jöttek. Csak nem adhatom ki az utjokat... maga miatt.

— Ugy van, miss. Tartsa itt őket két hétig, két hónapig, vagy akár két esztendeig. Nekem mindegy: én megyek, tüstént.

— De a nyolcznap felmondás, Bridget.

— Sebj! Tessék levonni egy heti bért. Nekem drágább az egészségem, mint a pénz. Inkább vesztsek el tíz dollárt, semhogy harmincz éves koromra vén aszszony legyek.

Egy órával utóbb a szakácsné már sehol sem volt, és Miss Corbins maga főzte az ebédet tíz ember — vagyis csak kilencz ember számára, mert az édes atyja mindig a városban ebédelt a gyára közelében. S mialatt felhordta az ételt, értesítette a katasztrófáról a »családi vendégfogadót«.

— Ami a konyhát illeti, — mondá, — azt csak elvégezem addig, a míg Bridget helyett mást találok. De ha egyuttal házi kisasszonynak is kellennem, az asztalfőn ülnöm s a szalonban társalognom, akkor megőrülök. Ne is számítsanak hát rá, hogy látni fognak engem addig, amíg új szakácsné nem akad, a mi ebben az évszakban és Newport közelségénél fogva nem lesz könnyű dolog.

Nálunk Európában a vendégek ebbe nem egyeztek volna bele s elutaztak volna, vagy pedig Bridget helyett még az nap másik szakácsné került volna, ha ideiglenesen is. De Amerikában a helyzet egészen természetesnek tetszett, s azt is tudták, hogy egyelőre nem lehet rajta segíteni. A két nagynéni számtalanszor volt már ilyen helyzetben és nem halt bele. Biztatták Miss Corbinst, hogy jól fog menni minden s előbb-utóbb majd kerül szakácsné. Ne busuljon, nem fogják tőle rossz néven venni, ha nem jelenik meg az asztalnál, meg a szalonban. Sőt megígérték neki, hogy el fognak járni sétálni s lehetőleg sűrűn meghívják magukat *lunch*-re a szomszédokhoz, vendéget pedig nem hoznak addig, amíg a válság tart.

Az amerikai leány neki állott a munkának. Az elpártolt Bridgeten kívül még csak egy új-skócziai leány volt a házban, aki nagy kérésre beleegyezett abba, hogy mosogat, de kikötötte, hogy a tűzhelynek a közelébe sem megy; azt mondta, hogy erős fejfájásai vannak; valójában pedig féltette az arcbőrét, a melyet az »ismerőse« páratlanul finomnak vallott. Ámde Miss Corbins, mint minden amerikai leány, aki nem tánczolásal és utazással tölti az életét, értett a főzéshez és Thomas P. Corbins az estebédkor csak annál nagyobb étvágygyal költötte el a leánya főztjét. Igen természetesnek találta különben a bajlódását, mert maga is hét órát dolgozott napjában.

Meg kell azonban adni, hogy a Miss Corbins feladata nem volt olyan nehéz, a milyen nálunk lett volna. A mézsáros, a pék, a fűszeres, a gyümölcs-, vaj-, csibe-, zöldségárús mind eljött a házba a megrendelésért és készen hozott el mindent. Miss Corbins, a legkönnyebb ruháját öltve magára, hófehér kötényével még csinosabb volt, mint valaha; nem panaszkodott, sőt jókedvű volt, kivált ha a család odajárt vendégségben valahol a környéken.

E kiváltságos délutánok egyikén Miss Corbins egyedül volt a konyhában s épp egy *sponge-cake*-et készített, a mely az estebéd koronája leendett. A hozzávalók mind pontosan kimérve ott várakoztak már jól elrendezve az asztalon, a cukor, a liszt, a citrom, a tojás a rézüstöcskében s mellette a habverő. Nem volt sietős a dolog. A szép Miss Corbins, aki fehér kötényében valósággal elegáns volt, könnyedén járt-kelt a tágas konyhában, melynek vastag linóleum burkolata rugalmassá tette a lépéseket és szinte csábította az embert a járkálásra. A rézedények csak úgy ragyogtak mindenfelé. S ez a csillogó háttér csak annál jobban kiemelte a Miss Corbins barna szépségét, sőt még előnyösebben, mint a szalon enyhébb színárnyalatai.

Miss Corbinsnak nyilván tudomása volt erről, mert mosolyra nyíló piros ajka látni engedte fogainak gyöngy-sorát. Ennek az is lehetett az oka, hogy jókedvű volt: három nap mulva már elutazandók voltak a vendégei és — ilyen gúnyos a végzet! — új szakácsné volt érke-

zendő... eső után köpönyeg. Azonkívül pedig Thomas P. Corbinsnak egy unokaöccsét is várták, aki igen jól mulattatta unokatestvérét az udvarlásával, a melyet ő látszólag nem vett komolyan. De jól tudta, hogy házassági ajánlat lesz a vége. Csak azt nem tudta még — mert teljesen szabad volt a szíve — hogy mit fog rá felelni.

Mosolyogva bizakodott a saját okosságában, higadtságában és akaraterejében, mint igazi leánya az ujvilágnak. Idővel majd tisztázódik minden. De ni, már három óra. Jó lesz elintézni a *sponge-cake* ügyét, mielőtt hozzáfogna az est-ebéd igazi munkájához.

II.

Ezalatt a villamos vasutnak egy kocsija megállott a ház előtt s egy fiatal ember szállt ki belőle. A bajusza szőke és a szeme kék volt, de olyan szőke és olyan kék, a mely nem vallott az angol-szász fajra. Igen gondosan volt ugyan öltözve, de a ruházata nem viselte magán az elegáns amerikai ember merev és egyéniség nélkül való jellegét, akin mindig meglátszik, hogy új ruha van rajta. Különben a fehérenműje szabása s még inkább a nyak-kendője formája egyenesen rávallott a párisira. És Max de Rézal vicomte csakugyan Párisból jött — ha egyenesen nem is.

Benyitotta a kerítés kis ajtaját, s egy fason, melynek fehér földjére fekete árnyat szórt néhány hatalmas fa, a ház felé tartott. Nézegette az épületet, melynek egyik sarkát festőien lepte el a repkény. Csak három lépcsőfok vezetett föl egy fedett verandára, a mely elég tágas volt ahhoz, hogy nyári szalon gyanánt szolgáljon. Az egész egy emeletes, pala födeles ház egyike volt a hartfordi nyaralók legszerényebbjeinek; de igénytelen falai mögött a látogató megsejtette a jómódot és kényelmet. Két dolog van, amit semmiféle fal, semmiféle ruházat — bármilyen szerény legyen is — el nem homályosíthat: a gazdagság, meg a szépség.

Egy lappföldi kutya, mely a veranda egyik karosszékeiben aludt, ugatni kezdett a vendég közeledtére, s a siri csendben, mely a házat körülvette, ez az ugatás valóságos riadó volt. Egy padlás-szobai ablakon előbujt egy csepűhaju cselédfej s várakozni látszott a jövevény kérésére.

— Corbins úr? — kérdezte és ismételte a fiatal ember, kétségbeesett erőfeszítést téve, hogy helyesen ejtse ki ezt a nevet, melyet Korbennek, majd Kurbennek, Körbennek, sőt Korbensznek is ejtett. A nevek — hiába — idegen országban és idegen nyelven szörnyen nehezek. Végre megharagudott.

— Eh ördögadta! kiáltá francziául. Ez a Corbins-ház — a kocsivezető maga mondta. Ugyis gondolhatja, hogy nem Washington Györgyöt keresem!

A csepűhajú leányzó, aki ezt a tréfát nem érthette, intett a kezével és lekiáltott valamit, a miből a vicomte csak az utolsó szót értette meg: konyha. S azzal eltűnt.

— Keressük hát a konyhát, mondá magában a vicomte. — De majd megírom Pierrenak, hogy milyen furcsa házba utasított. Csak kárba ne vesszen az időm!

A ház oldalhomlokzata mentén haladva, bepillantott a széles, nyitott ablakon a szalonba. A maga módja szerint elegáns szalon üres volt. A gázcsillár szerencsétlen cifrázataitól ájulásba esett volna egy jóízű ember. De a legjobb európai mesterek ismert festményei díszítették a falakat. Világosabb volt, mint valaha, hogy Thomas P. Corbinsnak szép vagyona van és tudja, hogy mire költse.

Réal vicomte csakhamar megpillantott egy kifeszített napellenző alatt egy nyitott ajtót. Egyenesen belépett.

A helyiség félhomályában — mert a zsálukáterek a nap meg a legyek miatt félig le voltak csukva — nő

alak mozgott. A szakácsné hátrafordult s az ajtóban csak körvonalait különböztethette meg egy csinos és fiatal sugár alaknak.

— Maga az, Willie?

— Sajnálattal kell kijelentenem, hogy nem vagyok Willie, mondá Max az ő legjobb angolságával, amely nem volt valami jeles. Idegen vagyok és Mr. Corbinst keresem, de Jupiterre mondom, ebben a házban nehéz valakit találni, a kivel beszélni lehetne.

— Elmentek hazulról mindnyájan. Mr. Corbins pedig természetesen a gyárában van. Oda kellett volna önnök mennie, vagyis inkább csak odáig, mert hiszen eljött a gyár előtt.

— Hogyan tudhattam volna én azt? De különben nem üzleti ügyben jövök Mr. Corbinshez.

— Van hozzá ajánlólevele?

— Természetesen. Itt van ni.

Miss Corbins elvette a le nem zárt borítékot, kivette belőle a névjegyet és elolvasta — nem csekély bámulatára Résalnak, aki, bármennyit hallott is, nem képzelte, hogy egy amerikai szakácsnénak a konfidenciája ennyire mehesen. A névjegyen mindössze néhány sor volt: Saint-Cybars marquis üdvözlí Mr. Thomas P. Corbinst és szíves figyelmébe ajánlja legjobb barátját, Max de Résal vicomteot, aki pár hónapig Amerikában utazgat.

Megjegyzendő, hogy Pierre de Saint Cybars marquis két-három évvel azelőtt Amerikában járt és senki előtt sem titkolta, hogy azért tette ki magát a tengeribetegségnek, hogy nőül vehessen egy »pénzes zsákot«, a pénzes zsákot meg is találta Newportban, egy nem igen szép örökösnőnek a kezében, kinek a meghódítása nem sok fáradságába került az ilyesmiben gyakorlott Pierrenek. Elvette és hazavitte Párisba, ahol a szegény Lily Everson nem volt boldog — amint a leveleiből világosan kitetszett.

Miss Corbins, bár nem volt benső barátja a fiatal marquisnének, közös rokonaiktól értesült a Saint-Cybars marquis viselt dolgairól, a kit annak idején úgy mutattak be, mint mintaképét a — jövődöbeli — férjeknek.

Minekutána tehát letette a gyűlöletes ember levelét az asztalra, nyugodtan ütogette tovább a tojásait, alattomban nevetve a helyzet mulatságos voltán. És mosolyra álló szája csak még csábítóbbá tette, mialatt így gondolkodott magában;

— Ez a fiatal vicomte, úgy látszik, szintén pénzes zsákot keres. Az a galád Saint-Cybars nyilván egész névsort adott neki. Nem szégyenletes-e elgondolni, hogy a pénzadás csakugyan találni fog nálunk egy vicomte-nét, még pedig annál könnyebben, mert — meg kell adni — csinos fiú. De Evelyn Corbins nem neki való. Nem vagyok bolond, hogy én is boldogtalan legyek, csak azért, hogy koronát himeztethessek a fehérreműmre!

Ah, könnyű volt Evelynnek nőül nem mennie Résal vicomtehoz: de ebédet adni neki, az már nehéz volt. Már pedig ha Thomas P. Corbinst ott találja a gyárában, bizonyosra lehet venni, hogy együtt fognak hazajönni az estebédhez. Kellemes multság, vendégül látni egy idegent, a ki hozzá még franczia is, vicomte is, mikor nincs a házban szakácsné!

Mit csináljon, hogy eltávolítsa ezt az alkalmatlan-kodót? Mialatt a leány így elmélkedett, a vicomte szeme hozzászokott a helyiség félhomályához. Azt mondá magában, hogy az amerikai szakácsnék még feltűnőbbek a szépségök, mintsem a fesztelenségök révén. S jóllehet a nevelése, de főképp az izlése mindig visszatartotta a legyeskedésnek bizonyos fajtájától: most nem igen sietett el innen és hajlandó volt szóba ereszkedni ezzel a remek leánynyal. De miről beszéljen vele?

A leány kezdte el a beszélgetést. Mialatt a munkáját folytatta, kitalálta a módját annak, hogy a vicomte

ur ne sokáig időzzön Hartfordban, s már előre is mulatott azon a szinpadi fogáson, amely futásnak fogja indítani azt a hozomány-vadászt, mielőtt kedve lenne bővebb ismeretséget kötni.

Egyszerre csak igen jó francziasággal azt kérdezte:

— Valóban nem üzleti dologban keresi ön Corbins urat?

Max zavarba esett s ég felé emelte a két kezét.

— Most meg már francziául beszél! Kisasszony, ha az én házamban volnánk, azt mondanám, hogy maga álruhába öltözött hercezkisasszony. De mióta Amerikában járok, megfogadtam, hogy soha semmin sem fogok csodálkozni. Ha azt hallanám, hogy az Egyesült Államokban egy jó szakácsnénak a bizonyítványai közt a tengerészkapitányi diploma is megkivántatik: azt mondanám rá, hogy ez nagyon természetes. Annyi, de annyi bámulatos dolgot láttam egy hónap óta! De, hogy az önök nyelvén egy kifejezésével éljek, mégis azt hiszem, hogy a Thomas P. Corbins szakácsnéjának a *rekordja* a legkülönb... Hanem hogy a kérdésére térjek — ha egyáltalában van még egy kis világos eszem — én tehát egyszerű udvariassági látogatást óhajtottam tenni ennél a derék férfinál.

— De ő nem szereti ám, ha a gyárában »egyszerű udvariassági látogatással« háborgatják.

— Nagyon helyesen. De mivel, úgy látszik, egész nap a gyárában van, ez körülbelül annyit tesz, hogy az olyan turisták, mint én, hozzá se férhetnek.

— Amerikában kevés turistát látni, mondá kérkedő hangon az ál-szakácsné. — Különösen pedig a francziák nem jönnek ide csupán a séta kedvéért.

— Szavamra mondom, viszonzá Résal, mialatt leült egy fenyőfa székre, — nem vagyok sem mérnök, sem festő, sem szobrász, sem regényíró.

— Ugy hát sejtem, mi célból jött Amerikába, folytatá Evelyn, belefogva a habverésbe. — Gazdag örökösnőt keres. Oh, bizvást megvallhatja egy ilyen szegény cselédnek, mint én.

— A házassulandó fiatal emberek mindig gazdag örökösnőt keresnek, hagyta rá elvékony Max.

— A meleg évszak idején a gazdag örökösnők Newportban vannak. Oda kellett volna mennie.

— Onnan jövök. Tizenöt napot töltöttem ott — meg tizenöt éjszakát, ha ugyan éjszakáknak mondhatók. Ki vagyok merülve. Még egy hét s belehaltam volna! Ma reggel hagytam ott azt a gyönyörű — de pokoli helyet. Maga természetesen ismeri Newportot?

— Corbinsék tavaly ott nyaraltak, magyarázta Evelyn, ki legalább is olyan jól mulatott, mint Max. — És semmi eredményt sem ért el?

— A legcsekélyebbet se. Pedig csak az isten a megmondhatója, hogy mennyit löncsöltem, ebédeltem, táncoltam, csolnakáztam, tenniszeztem, mennyi hangversenyt hallgattam és mennyi kirándulást szenvedtem végig. De ügyet sem vetett rám senki.

»Lám!« gondolá magában Miss Corbins, »ezt a francziát nem lehet önhittséggel vádolni!«

S mintegy vigasztalásul azt mondta:

— A Newportban található hozományok tulságosan nagyok egy vicomte számára. Oh, ha legalább marquis lett volna uraságod! Saint-Cybars marquis hamar megcsinálta a dolgát. Majdnem ott voltam, mikor megkötötték... az alkut. Hiszen tetszik tudni, a cselédek sok mindent megsejtenek. Szegény Everson Lily! Most már tudja, hogy a marquis-korona nem elég ahhoz, hogy boldoggá tegye az embert!

— Saint-Cybars czudarul viseli magát, mondá Max. — Különben sem szeretne a feleségét soha. Én nem ilyen házasságot szándékozom kötni.

— Micsoda? Ön szegény amerikai leányt keres? Oh, ne féljen: talál. Van elég.

— Magam is szegény vagyok, mondá Max igen egyszerűen, — és nem tudom megkeresni a kenyeremet. Gazdag feleségre van tehát szükségem. De szeretni akarom őt s azt akarom, hogy ő is szeressen. Jól akarok vele élni. És, igazán, nem is hiszem, hogy nehéz volna velem jól élni.

— Ezek nagyon szép szavak, mondá Evelyn, fekete szemének hamis kacsintásával. — És nem fognak kárba veszni. Tudom, hogy mit kell tennem.

— Hogyan! tiltakozott Résal, — azt hiszi —

— Én nem hiszek semmit; de nem vagyok együgyű. Ön azt kívánja, hogy segítségére legyek. Legyen nyugodt. Miss Corbins értesülni fog az ön szép elveiről. Addig is pedig keresse föl az édesatyját; ne féljen attól, hogy háborgatni fogja. Szegény ember! nem mindennap esik meg, hogy a leánya kezét kéri. S hozzá még egy vicomte! Jóságos isten, ő bizony nem fog akadékoskodni.

Max egy negyedóra óta folyvást azt hitte, hogy álmodik. Erre a veszedelmeket sejtető célzásra aztán fölébredt.

— Mit akar ezzel mondani? Miss Corbins talán?

— Oh, az erény és a jóság mintaképe. Csak legalább a külseje megfelelne a lelki tulajdonságainak.

— Tehát szörnyeteg? kérdé Max, közelebb húzódva.

— Én istenem, az a kérdés, hogy mit ért ön szörnyeteg alatt. Némelyek talán azt mondják rá, hogy pupos. Az én nézetem szerint ez tulzás. Csupán annyit engedek meg, hogy a nyaka a vállá közt van és dereka... nincs. Hanem az a baj, hogy az arczzsine sem valami különös. Megjegyzendő azonban az is, hogy nálunk válogatásak az emberek, s pusztán csak a pénzökért nem veszik el a leányokat. Így aztán — ismétlem — ön minden bizonynyal jó fogadtatásra számíthat... legalább az apa részéről. A jó lélek bizonyos volt benne, hogy a vicomte azt fogja felelni: »Kár, hogy olyan csunya. De végre is, ha olyan igazi mintaképe az erénynek... és többi tulajdonai kárpótlást nyújtanak a rútságáért. A házasságban mindig fel kell valamit áldozni.«

Micsoda színvadi jelenet lett volna ez! Minő zavarba esett volna a hozományvadász! »Uram, Evelyn Corbins áll előtte!« Szegény vicomte, ha még ez után is itt marad ebédre, akkor igazán nagyon jó étvágya lehet.

Ámde Max felelet helyett kivett a zsebéből egy aranyat. Vesztegetni akart. Ez még a cinizmusnál is több! Evelyn már-már kinyújtotta a karját, hogy ajtót mutasson neki.

— Lánykám, — mondá a vicomte, — akar-e nekem egy nagy szívességet tenni? Ne mondja meg senkinek, hogy itt voltam.

— Miért? Mit szándékozik tenni? dadogta a szép Evelyn, akit ez a váratlan kérdés ugyancsak zavarba ejtett.

— Newyorkban szándékozom háltni. Csak három órányira van ide, ugyebár?

A »gazdag örökös« nem akart hinni a fülének. De folytatni akarta a próbát.

— De, uram, ne téveszsze szem elől, hogy az öreg Corbins egy milliót ad a leányával, még pedig készpénzben. És semmi sem bizonyítja, hogy nem ad akár kettőt is, ha mulhatatlanul kell.

— Sajnálom magát, mondá Résal, letéve az aranyát az asztalra. — Nemesebb gondolkodásának hittem. De hát az a maga dolga. Én csak azt kívánom, hogy hallgasson, mert nem szeretnék Miss Corbins előtt nevetlen embernek látszani.

— De, uram, ön talán nem is tudja, hogy ő egyetlen leány. Fogalma sincs róla senkinek, hogy mekkora

vagyona lehet valamikor. Az édesatyja tavaly nyolczvan-ezer dollárt tett le a bankba, mint egyetlen évmérlegének a tiszta eredményét.

— Örülök rajta az apa és a leánya érdekében. De semmi kedvem sincs hozzá, hogy egy szörnyeteg mellett vénüljek meg.

— Ugy fog tenni, mint más franczia férjek — a mint hallom. Mentül kevesebbszer fog ránézni a feleségére; a pénze pedig lehetővé fogja önnek tenni, hogy... egy kicsit szórakozzék.

— Nagyon sajnálom, hogy a honfitársaimat így ítéli meg ebben az országban.

— Oh, nagyon kedveseknek találják őket egy-egy órai csevegésre. De a legtöbbször véleménye szerint biz ők léha emberek, akik apró véteknél tekintik a hűtlenséget s nem tudnak megmaradni egy-egy szép asszony, vagy leány mellett úgy, hogy ne udvaroljanak neki, vagy tiszteletlenek ne legyenek iránta.

— Miért mondja ezt nekem? Félőrája vagyunk már négy szem közt s még csak azt sem mondtam magának, hogy szép. Hanem most, büntetésül, megmondom.

A vicomte nyilván nemcsak mondta, hanem gondolta is ezt, mert megállott, hogy még utolsó perczig csodálhassa azt a csábító teremtet, aki előtte volt.

A leánynak a szívét viszont bántotta az önvád, hogy vakmerően ítelt. Mi más ok miatt reszketett volna úgy a keze, mialatt az elkészült keveréket beleöntötte a fényes formába? Rövid gondoikozás után, amelyben Max nem akarta háborgatni, így szólt:

— Nagyon sajnálom, uram, hogy balúl ítéltem meg önt. De úgy hiszem, nem vethetünk egymás szemére semmit. Ön képesnek hitt engem arra, hogy a gazdám előtt elhallgassam, hogy a távolléte alatt itt járt valaki. Nem, uram, én hű cseléd vagyok. Mr. Corbins megfogja tudni, hogy ön itt volt. De szavamat adom rá, hogy nem fogja megtudni: miért volt itt. A mi a leányát illeti.

— Oh, mondá Max, — arról a részről nem félek semmitől. Elmondhatnám a kisasszonyának, hogy maga miképpen festette őt le. Annyi bizonyos, hogy második látogatást is kell tennem, ha csakugyan szól az ittjártamról.

Résal olyan arcot iparkodott ölteni, — ami azonban nem igen sikerült neki, — mintha ez kellemetlen robot lenne reá nézve. De az álszakácsné, szerény megálázkodással — amely épp olyan igazi volt, mint minden egyéb, a mit mondott — így vigasztalta:

— Holnap majd a szalonban fogadják önt, s jobban, mint egy szegény szakácsné.

— Ami korántsem jelenti azt, hogy jobban fogok mulatni, — viszonzá a vicomte. — Oh, mért nem vagyok én Paul Bourget! Micsoda fejezetet írhatnék az *amerikai szakácsnékről*!

— Várjon még ezzel egy kicsit. Mert ha elhamarkodva ítél, ön is tévedhetne, mint a hogy több tekintetben tévedett a *Tengerentúl* szerzője.

— Gondolhattam volna! — kiáltott föl a vicomte. — Maga Bourget munkáit olvassa! Micsoda ország, szent isten! És ha meggondolom, hogy nyilván sohasem fogom többé magát látni!

— Miért? Holnap is láthat, ha érdeklődik irántam. Mert érdekes vagyok, ugyebár?

— Nagyon érdekes, — mondá Résal, — pillanatnyi habozás után, mintha úgy vélekednék, hogy más jelzők alkalmasabbak lennének a gondolata kifejezésére.

Még egyszer ránézett Evelynre, azután nagyot sóhajtván távozott, ott hagyva az aranyat a konyhasztalon.

Mikor visszaért a fogadójába, megkísérelte, hogy rendbeszedje a gondolatait, de érezvén, hogy ez nem fog

sikerülni, elment, megnézte a Capitoliumot, az Athenaeumot és úgy ölte el estebédig az időt, ahogy éppen lehetett. A szép szeptemberi nap alkonyán megkocsikáztatta magát egy meglehetősen poros, de pompás fákkal szegélyezett uton. S hogy ennyi ideig egyedül volt és ráért gondolkozni — ami utazásközben ritka eset — azon vette magát észre, hogy igen keveset gondol a newporti »szépekre« és nem sokkal többet arra a »szörnyeteg«-re sem, akit holnap látni fog.

Oh szegény! az a leány, aki a lelkét elfoglalta, aki a kíváncsiságát fölgerjesztette, aki bámulatba ejtette, mulattatta, sőt majdnem megigézte, az a leány — szakácsné! Igaz, hogy a termete, szeme, mosolygása, fehér karja, a szelleméről nem is szólva, méltósággal szolgálhatott volna minden eszelősségre. De hát mégis csak szakácsné, aki kötenyt visel és habot ver, mint minden más szakácsné. És ő, a kifogástalan uri ember, az arisztokrata, elveszteget most az életéből három napot, csak azért, mert a véletlen összehozta ezzel a főzőkanalas Círcével!

Mert minek is ámitaná magát? Ha elhalasztotta az elutazását, ezt nem a Corbinsék ebédje véget tette, a mely ugy sem volt rá nézve kötelező; hanem tette azért, hogy esetleg még egyszer láthassa azt a jelenséget, a melylyel tele volt az emlékezete.

Még egyszer láthassa — ez az egész. Mert bántó érzés fogta el csak a gondolatától is annak, hogy tovább nyujtsa ezt a kalandot. Különben is annak a leánynak olyan büszkén tisztességes tekintet volt a szemében, hogy a legvakmerőbb ember sem kockáztatott volna meg előtte egy kétértelmű szót.

És végül a szegény Maxnak, aki már csaknem féltékeny volt, folyvást a fülébe csengett az a sokat mondó, bizalmas hangú kérdés:

— Maga az, Willie?

(Folytatás következik.)

Ősz.

Tépett ruháját fölpiperézi,
Kaczér mosolyához úgy illik e mez;
Holnap temetik — nem bánja, nem érzi,
Ma még epedőn szeretőt keres.

Mosolyát lesi még annyi szerelmes,
Kebélre simul még fű, fa, virág;
Holnap talán már senkije sem lesz,
Ma még övé az egész világ.

Valami varázs rezg át a légen,
Rajta a szellő lázként suhan át;
Fölcsillan a fény az ég szemében
És ontja-bontja rengő sugarát.

Kápráztatóbb még ifju tavasznál:
Holnap talán már színtelen ...
Igy őszi az első aranyzál
Szép szőke asszony fürteiben.

És fölkeresi az elbucsuzó vágy:
Óh, lenne csak egyszer még fiatal!
Ide a legszebb őszi rózsát,
Csendüljön a legszebb őszi dal!

Hiszen az élet oly sebesen száll,
Meghazza az első hó a telet
És sorra megöszül mind a selyem szál
És hullanak egyre a levelek. . .

Mikolth.

FÉLMULT IDŐKBŐL.

Ideális szerelem.

Szélcsönd volt.

A tenger kéksége egybe olvadt az ég kékségével és a babérfák fényes, kemény levelei mozdulatlanul csillogtak a déli verőn.

Egy-egy csónak tarka, csikos marquiseával nesz-telenül siklott tova a nagy vizabroszon és a *Villa Amália* előtti virágos körönd táján egy lélek sem mutatkozott.

A kora délután bágyadt, unalmas sziesztája nehezedett az egész gyógyhelyre — és a *Café Quarnero* apró márványasztalkáit sem foglalta még el a rendes piccolozó és fagyaltozó publikum.

Olyan nagyon egyedül voltam, olyan jól esőleg egyedül. Mint majdnem minden ideges, pesszimista ember, én is tudom, hogy kiállhatatlan vagyok — azért legjobban szeretek most már egyedül lenni és csak az ujságpapíron át érintkezni a világgal. Ez az utolsó mondás *plágium*, egy kitűnő írónktól szereztem, akinél ma aligha ír valaki szebb magyar széprózáat.

Egyedül voltam és gyönyörködtem a nagy csöndben és magányosságban. . . Tíz év előtt poetikus extazisban, bizonyára az első emberpár teremtménye előtti *Édenhez* hasonlítottam volna így Abbaziát, de most nem hasonlítottam semmihez, csak lelógattam a karomat a nádszék-ről és egész füstátraktól improvizáltam szivaromból, amely száraz volt és szelelt, tehát nem került ki budapesti trafikból.

Nagy lustálkodásomból az öreg osztrák grófné vert föl, aki velem egy villában lakott és nagyon szeretett, mert szívesen hallgattam soha véget nem érő történetkéit a deli és lovagias Miksa főhercegről, a későbbi mexikói császárról, akivel a grófné férje oda volt Délamerikában — és mert igen elismerőleg nyilatkoztam két hófehér pincsijéről, amelyek csakugyan csinos és jól nevelt állatok voltak, s a melyeket egy pillanatra sem hagyott el magától.

Most is utánna vágattak és piros nyelvecskéiket kiöltötték a nagy hőségben.

Letelepedett mellém a kis, eleven matróna és mosolyogva bolintott:

— Mindig egyedül, mindig egyedül, vicomte . . . de valóban van is ebben valami charme, csak hogy az emberkerülés magánál zu fröh, mon chère.

Feleltem valamit, vagy mormogtam csupán, nem tudom . . . de az öreg folytatta:

— Mégse lehet rossz ember . . . oh nem . . . ön úgy szereti a zenét, és a virágokat . . . most is milyen szép szegfű van a bonjourjában.

A bon-jour kabátokat ugyan még a nagyapám suhanczkorában — anno 1825 körül — hordták, de én ráhagytam a grófnéra, hogy *bonjour* van rajtam és örültem, hogy beszél és nem kíván feleletet.

— Igen, a virágokat — és a zenét — épen mint a drága tante Teréz, — motyogott az öreg tovább és valódi brüsszeli csipke kendőjével törölgetni kezdte nedvesedő szemét.

. . . Ah, la carissima . . . abban a kertben ápolta a virágokat, ahol most a maguk kedvencz főhercegének a fia éli mézes hónapjait, éveit a *császár* unokájával . . . de zongorához nem nyult *azután* . . . most, hogy annyit irnak a budapesti békekongresszusról, egyre eszemben van la chérie, ő, a szeretet, a béke nagy apostola.

De most már felülkerekedett bennem a *krónikás*. Kissé fölemelkedtem lustálkodó helyzetemből és kérdőleg tekintettem a grófnéra.

Hm! Tehát másról is tud beszélni, mint Miksa császárról, gondoltam magamban.

— Igen, az én drága Terézem... hiszen félig, de talán egészen is magyar volt. Nem hallott ön soha *Brunswick Terézről*?

— Ah! — Önkéntelenül is megemeltém puha kalabrézeremet.

— Már hogyan hallottam volna róla, az első magyar kisdédóvoda megalapítójáról, a nemes emberbarátról, annyi jótékony egyesület kezdeményezőjéről, — mondtam.

— Nyilván nemcsak emberkerülőnek, de egészen barbárnak is nézett ez a jó grófné.

— Fialat lány voltam, mikor éveket töltöttem a jó angyalnál... Senkit sem szeretett talán jobban, mint engemet, akinek anyja vele élte át szivregényét, óh! hányszor elmondta nekem azt a történetet, ma, annyi évek után is, mintha egy írott lapról olvasnám le, olyan élénken van az emlékezetemben.

A grófné újra megtörülte szemeit és valóban bámulatos memoriával a következőket beszélte el:

*

A mult század kilenczvenes éveinek derekán a magyar királyi helytartótanács elnöke *korompai Brunswick Antal* volt, és családjával együtt többnyire Bécsben töltötte az év legnagyobb részét. Három fölserdült gyermeke volt akkor már, két leány és egy fiu.

A fiu, Ferencz, rajongott a zenéért és maga is remekül kezelte a cellót. Ezenkívül nagy kertész volt, és a legszebb rózsákat tenyésztette egy kis kertecskében, amely bécsi lakásukhoz tartozott.

Az egyik leány, egyszersmind a legidősebb a testvérek közt, Teréz grófnő osztotta *Franco* hajlamait, és ha nem is művészileg, de igen csinosan játszott a gitáron, s az akkor még ritkább zongorán.

Azonkívül zeneenthusiasta volt és lélegzetet is alig vett, ha a régi Kärnthnerhof színházba valami szép operát hallhatott, vagy hangversenyre vezették szülői.

Beethoven, a nagy zene titán, volt akkor divatban a császárvárosban. Mikor a saison beállt, a szalonok versengtek, hogy melyik nyerje meg a lángeszű, oroszlanfejű muzsikust.

Annál inkább, hogy *Franco* olyan kitűnő zenész volt, gróf Brunswick is meghívta egy estélyre Beethoven.

Már az első találkozás rendkívüli mély benyomást tett Teréze.

Midőn Beethoven leült a zongora mellé és eljátszotta egyik halhatatlan szerzeményét, Teréz azt mondta az én anyámnak, aki még akkor szintén leány volt, hogy ezt a félórát soha sem fogja feledni.

— Ich war wie im Himmel!

A komor muzsikus is így gondolkozhatott, mert ő, aki sehová se szeretett járni, most már hívás nélkül is megjelent a grófi házban.

Egész délutánokat elbeszélgetett a grófnővel, zongorázott nekik, amit fejedelmeknek se tett, oktatta Ferencz bárót a zenében és szinte nekividámult a zsémbes, örökké elégedetlenkedő ember.

— *Die drei Grazien*... Így nevezte a két Brunswick leányt és anyámat, mert mindig együtt voltak.

Midőn 1799-ben a haldokló század utolsó tavasza fakadt ki, akkor virult föl Teréz grófnő szívében is az ő tavaszának egyetlen aloéja.

Az egész életén át egy tavasz — egy virág csupán — de megértheti Ön, ha megtudja, hogy olyan emberé volt, akit Beethoven Lajosnak hívtak.

A zeneszerző ekkor élte legboldogabb óráit, és a Brunswick grófnők lányos, illatos kis szalonjában, a tapétákra festett pávák, bárányok és pásztorlánykák közt, valóságos zenei idyll volt ez az ábrándos, hyperplatozi szerelem.

Ekkor volt, hogy Beethoven, Göthe »*Nähe des Geliebten*« című költeményét zenére tette.

Sehol sem jelent meg ez a dal.

Kizárólag a Brunswick grófnőknek szerzette és sajátkezűleg írta rá a kottára: Musikalisches Freundschaftsopfer, dargebracht den hochgebornen Comtessen Brunswick 1799 von L. van Beethoven... A másik lapon, ugyancsak a szellemóriás kezeirásával áll: Ich wünsche nichts so sehr, als dass Sie sich zuweilen beym Durchspielen und singen dieses kleinen musikalischen Opfers erinnern mögen an Ihren Sie verehrenden Ludwig van Beethoven.

És ezzel véget is ért az idyll.

Gróf Brunswick Antal nem akarta megsérteni a nagy lángszellemet, de mégse óhajtotta, hogy leánya vele szorosabb összeköttetésbe lépjen.

A régi előítéletek még ma sem enyésztek el egészen — bohème ember nem sok garancia egy asszonynak, amellet vagy tulságosan mulatós, vagy nagyon mogorva, mindkét esetben kellemetlen és nagy zeneszerzők, festők és írók asszonyai ritkán feküdtek még rózságyon.

Igy gondolkozott grófunk is és Terézt elküldték Magyarországra, rokonait látogatni — ott is felejtették néhány évig.

De nem felejtette el Teréz a muzsikust. Egymásután utasította el a kőröket, lánybarátnői egymásután mentek férjhez, csak ő maradt hajadon.

És az is maradt mindvégig.

Később, mikor vén lány lett már a jó Teréz, és nem számíthatott boldogságra, egészen a mások boldogításának szentelte magát.

Elhagyott, szegény gyerekek védője lett, és megalakította az első kisdédóvodákat Magyarországon, sokat áldozott a képzőművészetre, írókat, művészeket pártolt s mikor a jótékonyágtól meg-megpihent, elment az öcsce remek martonvásári parkjába, amelyet Brunswick Ferencz homoksvatagból alakított át édené.

Itt sétált langyos őszi estéken, gyönyörködve a virágokban, fákbán, az ég halvány, őszi színében és ilyenkor százszor, ezerszer is elmondta nekem az ő szíve történetét, és mindig hozzá tette:

— *Emmy* soha se légy olyané, akit nem szeretsz, inkább élj egyedül, az emberiség javára, látod, én így tettem és nem bántam meg.

És valóban szelid, nemes vonásain annyi nyugalom, annyi fenség ült ilyenkor, és szemeiben visszatükröződött annak az egyénnek az öntudata, aki másokkal tett jót, másokat tett boldoggá, miután maga nem lehetett az.

A kis, elsárgult hangjegylapot nekem hagyományozta halála után, azzal a kikötéssel, hogy én majdan a Beethoven-muzeumnak ajándékozzam.

Ő maga mindennap megnézte, de soha sem játszotta azután, hogy Beethovenról elszakították. Arcsképe sem volt sehol lakásán. Egy kis bársony etüiben, íróasztala rejtek-fiókjában tartotta és évenként egyszer, augusztus 24-én, a mester nevenapján nézte meg csupán.

— Ez az én ünnepem... hétköznapra lenne, ha mindennap ismételném! Ez mondta, mikor gyerekes szeleburdisággal megkérdeztem, miért nézi meg évente csak egyszer azt a képet.

— Lássá — szólt az öreg grófné — most, mikor annyit irnak az örök békéről, annyi harczosa van nagy emberbaráti eszméknek, megemlékezhetne az egyik uttörő-

ről, az én jó Terézemről, akit saját martiromsága annyi elhagyatott gyermek megváltójává tett.

Meghajtottam magamat.

És ime teljesült az én villabeli szomszédom, az örökké mesélgető jó, öreg kis osztrák grófné kívánsága.

Vicomte Letorière.

INNEN-ONNAN.

△ **Jászberény.** A derék Sancho Pansa hűségesen követte urát, a dicső Don Quijote de la Manche-át kalandos utain. «Meg lesz a jutalmad, szolt a nemes lovag hű csatlósához, legközelebb, ha egy királyságot elfoglalok, megteszek egy sziget kormányzójának». S a derék Sancho ott volt, mikor ura megszerezte Macubreb sisakját, tanuja volt a szélmalomokkal való rettenetes harcának s kék foltokat kapott, mikor az ellenállhatatlan hadsereg, a juhnyáj, átnyargalt szegény ura testén. »Mikor lesz már az a nagy hódítás s mikor kapom meg a szigetemet?« kérdezte a földi hűségben gondolkodó csatios. »Legközelebb«, felelt a lovag és Sancho megint bizott, megint csüggedt, megint bizott, s amellett koplalt s egyre kapta a veréseket ura ellenségeitől. — Jászberényben most már erősen és türelmetlenül kérdik: mikor lesz már meg az a sziget? A derék város, mely husz esztendőn keresztül tüskön-bokron keresztül követte Apponyit, e husz esztendő alatt a szó szoros értelmében éhen hal. Minden más város fejlődött valamelyest, váltakoztak a pártarányok s váltakoztak a képviselők. Volt mindegyiknek már itt-ott egy miniszter, vagy államtitkár képviselője, a kinek révén kaptak pénzügyigazgatóságot, s egy dohánygyárat, avagy legalább egy szerényke gimnasiunot. Jászberény városa híven kitartott Apponyi mellett s Lehel városának érdemes polgárai mindenkor szentül meg voltak győződve, hogy a jövő esztendőben Apponyi már miniszter lesz s akkor arany-napok derülnek reájok. Csakhogy Apponyit nem bántja a hatalomvágy, ő elveit hirdeti s csakis hirdeti. És Jászberény városa is ragaszkodott az Apponyi elveihez s reménykedett miniszterségében. E husz esztendő alatt a város stagnált, még csak egy bakterház sem épült. S mikor már-már örömmel látták: megvan, most lesz szeretett képviselőnkől miniszter, akkor az elvek úgy kívánták, hogy ne fogadja el a hatalmat és Jászberény koplalt tovább. Most azonban a pohár megtelt: Sancho Pansa nem várhat tovább a szigetére. És Apponyi ámulva látja megalakulni legjobb hiveiből a szabadelvű pártot s találja magát szemben Erdély miniszterrel, aki pályázik az Apponyi mandátumára. A nemzeti párti politikusok ebben kegyetlenséget látnak és hallatlan atrocitásokat jósolnak, mert másképp csak nem merészkedne miniszter a nemzeti oroszlán barlangjába! Pedig valóságban nem kell oda semmi erőszakosság s a kegyetlenséget Apponyi követte el, mikor husz esztendőn keresztül ugyanarra az árva városra nehezkedett. Az a város nagyon szereti képviselőjét is, meg az elveit is, de nem bírja már bevárni az ígért szigetet. Éhes szegény és szűksége van már miniszter képviselőre. Elvégre husz évig az elv és a várakozás szolgálatában lenni elég egy várostól s ha Apponyiban elvhűsége mellett csak egy kis felebaráti szeretet lakozik, már régen maga változtatott volna kerületet, hadd lakják egyszer jól Sancho Pansa is a miniszteri képviselő tápláló házi kosztján.

* * *

A czár frakkja. A francia köztársaság értelmes elnökéről, Faure urról mondják az ellenségei, hogy mikor a czárt várta, kinos zavarban volt, hogyan fogadja a hatalmas uralkodót. Hogy a hölgyek a fogadásnál milyen hosszú uszályt viseljenek, hogyan hajoljanak meg és hogyan üljenek, álljanak,

ezt még csak elintézték a »szak tudósok«; a loyális »Gaulois« még nemesi czimerekkel és nemesi őssökkel is szolgált az elnök urnak — egy kis párducz bőrt nem is lehetett nagyon nehéz találni annyi bőr között, a mennyi a Faure család multjához fűződik; — de annál inkább bántotta Monsieur Felixet, hogy csillogó egyenruha helyett egyszerű polgári frakkban lesz kénytelen fogadni az északi szövevetséget. Benfentes ellenségek mondják, hogy fájt ez, nagyon fájt az elnök urnak, de istenem, a czivil csak czivil, ha köztársasági elnök is és Faure ur csakugyan sima, fekete frakkban fogadta a czári párt. A bánat bizonyára meglátszott rokonszenves arcvonásain, mert észrevette a czár is. Észrevette és méltányolta. Ha Faure elnök nem ölthet magára egyenruhát, ki sem tilthatja meg a czárnak, hogy frakkot vegyen magára. És a czár csakugyan — frakkban jelent meg a Français díszelőadásán. Három szó nyilallott Franciaországon keresztül: A czár frakkban! és Franciaországot most már végleg elborította a lelkesedés. A czár frakkban! — ez annyi, mintha a czár a marsailleset énekelné és hűséget esküdne a respublikának. A czár frakkban! óh, ez a frakk bizonyára Faure elnök életének legszebb pillanata. A czár kétségtelenül dokumentálta, hogy közöttük nincs különbség. II. Miklós Oroszország elnöke, épen úgy, a mint Faure Felix Franciaország czárja. Szegény Faure! bizony még elfeledkezik róla, hogy minden frakk daczára ő még sem viselhet egyenruhát. A mi Faurenak szabad, az a czárnak is szabad, de a mi a czárnak szabad, az Faurenak nem szabad. Az egész dolog csak annyi tehát, hogy II. Miklós, a ki okos ember, czárképpé tette a frakkot és czárképpé tette vele az egész — respublikát is.

* * *

△ **A szép asszony váltója.** Ez alatt a titulus alatt tárgyalják a bűnpört, mely a szép asszony elítélésével ért véget. A különös a dologban az, hogy az asszony nem szép s a váltó nem az övé, hanem Jenő főherczegé. Igaz, hogy a főherczeg csak oly ártatlanul jutott a váltóhoz, mint Szeless Etelka a »szép« jelzőhöz. Tehát se nem szép, sem nem becsületes a szép asszony és mégis óriási érdeklődéssel kísérték a tárgyalást, főképen azért, mert asszony van a dologban. Az asszony vádlott nálunk, diákkisasszonyos világfiaknál még mindig különös varázst gyakorol. Amolyan exotikusnak tartják, különösen amikor előkelő, azaz nagyobb szabásu büntényt követ el. Pedig a büntetőbíróság előtt tuczatjával állanak a női vádlottak, súlyosabb bűnnel terhelt, mint Szeless Etelka. Lopás, betörés, gyermekölés stb. Persze ezek csak szegény teremtések, a mi azt jelenti: rongyos a viganójuk. Ezekkel két sorban végez az újság, vagy meg sem említi. De Szeless Etelka — ez már két kolumnát kap, mert uri asszony. Igaz, hogy se nem előkelő, sem nem rangos, de főherczeget csalt meg és grófokat bolondított. Ennyi elég a demokrata érdeklődés lekötésére. Ha több kellene, Szeless Etelka nem kapott volna két kolumnát a másfél esztendőhöz, mert a mit tett, se több, se kevesebb mint a legközönségesebb váltóhamisítás.

* * *

A nagyságirtó. Szilágyi Dezsőből képviselőházi elnök lett: egy megköttözött óriás. Wekerle Sándorból a közigazgatási bíróság elnöke lesz: egy jégbe hűtött nagyság. A többi óriás is mind magas méltóságokba bukkik bele a képviselőház porondjából. Bánffy Dezső báró akarja így, a ki nem tűr meg maga alatt óriásokat, nehogy akaratának ellenszegüljenek. Ez is választási atrocitás, igen elmés módja annak, miként szabaduljon a társaktól, kik nagyságuknál fogva veszélyessé válhatnának. Nem tudom, igaz-e, nem-e, de hadd tegyem föl, hogy igaz. Hadd ítéljem el érte Bánffy, a miért pártját és a parlamentet vak féltékenységből megfosztja legszebb diszeitől. De kérdem, tehetetlen foglyok-e ezek a parlament diszei? Nem akkora politikusok-e, mint teszem föl Issekutz Győző, vagy Visontai Soma, hogy Bánffy tehet velük, a mit akar? Hogy

SZINHÁZ.

I.

Sámuel király.

Történeti színmű öt fölvonásban. Irta Gabányi Árpád. A nemzeti színházban először adták 1896. október 9-én.

lehet Wekerleből a közigazgatási bíróság elnöke, ha nem akarna az lenni? Ha pedig akar, nem-e őt is felelőssé kell tenni azért, hogy a parlament megfosztatott disztől? Hol a Wekerle hatalmas egyénisége, hogy Bánffy Dezső báró tehet vele, a mit akar? Nevetséges. A szolnok-dobokai miniszterelnök, a törpe kabinet erőszakos feje keserves, nehéz tusákat vivott két esztendő óta és a háta mögött ültek a parlament diszei és némán, ölbe tett kezekkel diszitették a parlamentet. Ők voltak az elvek harcizosai és Bánffy a hatalom kapaszkodója. És hagyták virítani az ő céljukért és lesték, várták az ő negyed-órájukat, mikor a haza ismét rájuk szorul, hogy ők akkor intakt legyenek a Bánffy politikájától. Szóval eltették magukat a jövőre és mandátumuk volt még, mikor már megszűntek képviselők lenni a szó aktív értelmében. Most megszűnnek a szó politikai értelmében is képviselők lenni s Bánffy odiumára beleülnek diszes és jól jövedelmező méltóságokba. Akkor a martirium ez? Ugy látom, csak nagy ravaszság. Mert ugyanis eltették magukat s magas méltóságukban jobban és diszesebben is vannak eltéve, mint a konokul hallgató mamelukok táborában.

* * *

△ **A király alibije.** A királyi meghívó levélről kisütötték, hogy hamis. Október 7-ikéről kelt Budapesten, holott október 7-én a király nem Budapesten, hanem Gödöllőn volt. Már most: vagy hetedikén írta alá a meghívó levelet s akkor Gödöllőről kellene keltezni, vagy pedig Budapesten kelt, de akkor nem hetedikén, hanem ötödikén, vagy hatodikán. Ezt a kérdést okvetetlenül el kell dönteni, mert az sem lehetetlen, hogy a király egyáltalán nem írta alá a meghívó levelet, hanem Bánffy csak úgy hamisította. Ezen törik az ellenzéki kriminalisták a fejüket s addig fogják törni, míg csak a király ő felsége ki nem mutatja alibijét: hol volt azon a napon, mikor a meghívó levelet aláírta, avagy milyen nap volt akkor, mikor Budapesten aláírta. A kérdés annál égetőbb, mivel a M—g szerint Ugronéknak meg lesz a nemzet többsége s akkor Bánffy azon ürügy alatt, hogy a király 7-ikén nem írhatván alá Budapesten a meghívó levelet, mikor aznap Gödöllőn volt, az országgyűlést törvénytelennek fogja nyilvánítani. Mert tisztán ezt célozza a meghívó levél inkorrektisége. Nagy róka ez a Bánffy!

* * *

△ **Nemzet, ébredj!** Mentsd meg magad: rabok legyünk, vagy szabadok? Válaszszatok. Isten keze valósul rajtunk, földjeinket mossa az árvíz, tölgyeinket villám sújtja. A szegény paraszt a könyeivel sózza kenyerét, a gazda uzsora-kamatot fizet a tulajdon termése után. Mindenünket elnyeli az állam, az a telhetetlen moloch, adó czimén s annyi se marad, hogy a pusztá életet főtartsuk. Arczunk verejtékén idegen duslakodik s amiért életünket adnók, a haza idegen hatalom jármában nyög. Ébredj föl nemzetem, Rákóczy ivadéka, rázódj föl tepedésedből s hatalmas tested egy rángásával tedd semmivé a törpéket, kik zsarnokoskodnak. Tarts össze, lobogtasd magasan a szabadság zászlaját, itt az ideje, mert négy százan felül vannak uri emberek, akik képviselők akarnak lenni.

A hazatért helyőrségi ezred. Alig érkezett a Mária Terézia-ezred az üllői-uti kaszárnnyába, a boldog magyar fiúk siettek ki a városba, hogy megnézzék, mennyivel lett szebb Budapest azóta, hogy ők Boszniába masiroztak. Utcák, terek, látványos helyek tele voltak buzavirágzinű hajtókás katonákkal; de legtöbben voltak a világ legpompásabb csataképének kiállításán. Az arena-uti körkép-épület pódiuma egész nap tele volt 32-es tisztekkel, akik nagy elragadtatással nézték *Styka* és *Kossak* óriási körképét, *Kosciusko győzelmes csatáját*.

Szeretnék Dóczy Lajosról itt a háta megett rosszat mondani, mivelhogy ő is, ugy hallom, a hátam megett rosszat mondott rólam, de nem tudom megtenni, mert sokkal jobban el vagyok telve az ő kiváló egyéniségétől és fényes tulajdonságaitól. Irigyleni csak egyet irigylek tőle. A minap, egy nappal a Vaskapu után, éjjél felé találkoztam vele az utcán s örvendő zavartam ki mély gondolkodásából. Bukarestre gondol, ugy-e? kérdeztem tőle. Dehogy oda, felelt a külügyminiszteri osztályfőnök a romániai találkozás napján, én a dráma elméletére gondolok. S azzal stande pede elmagyarázott nékem egy gyönyörű kis elméletet a tragédia s a komédia közt való különbségről, a melyet én szívesen elmondanék kegyeteknek, de nem akarom megelőzni a szerzőjét, aki bizonyára kifejti majd a nyilvánosság előtt is.

Irigylendő tulajdonság a művészeteknek ez a szeretete, amely még negyvennyolcz óras virrasztás és reprezentálás után is be tudja tölti az ember lelkét! Én bennem, sajnos, nincs meg; ellenkezőleg, évről-évre, sőt néha napról-napra több az a mesterségembe vágó dolog, ami iránt kezdek közömbössé válni, s amiről épp ezért ítéletem sincsen. Ezek közé tartoznak többek között a magyar történeti színművek is.

A mig fiatal voltam s bohó, — kegyetek jók s emlékeznek rá, mennyire komolyan igyekeztem megokolni azt a hitemet, hogy például a Váradi Antal ur darabjai nem is darabok, hanem verses közhelyek gyűjteményei. Mindazonáltal az ő darabjait a közönség megtapsolta s a kritika megdicsérte, s ugyanez a taps és ugyanez a dicséret csattogott és csengett a Somló Sándor ur s a Gabányi Árpád ur darabjai után is. Darabjai, így mondom, holott ugy is mondhatnám, hogy darabja. Mert lehet ez az én elme-, vagy fölfogás- vagy memoriabeli fogyatkozásom, de én előttem mind erősebben az kezd rémleni, hogy ez a sok darab voltaképpen mindig egy és ugyanaz a darab, csak egyszer Savonarolának hiják, másszor Rafaelnek, s ha nem Zsolt vezér ifjuságával foglalkozik, Sámuel király halálát megtalálni benne; a Kóczán-díjat s a színházi tantieneket pedig hol X. ur vette föl érte, hol Y. ur. Mindegyikben látni papokat, akik átkoznak és eretnekeket, akik föllázadnak; színi-növendékeket, akik csábtánczot járnak, s ifjakat, akik $\frac{2}{4}$ taktusban álmodnak egy papendekli-padon; mindegyikben előfordul vagy egy ur vagy egy hölgy, aki haldokolva vagy megtörve ül arczczal az ablak felé, amelyiken beszűrődik az alkonyat vagy a hajnal holdvilágos vagy biboros görögtüze; leány, aki meghal, nem tudni miért; ifju, aki gyilkol, ki tudná mely okból; apa, aki megtörik, ki sejtethné, minek következtében; mellőzött nő, aki bosszút áll; hős, aki áru-lást követ el, s végre orgonavihar s fölvonásonként egy vagy több változás. Általános igazságok, mint amilyen ez:

Ami álom, elmulandó

S ami elmúlik, az álom,

valamint megdöbbenő metaforák, teszem:

... s e szeretetért

Szemem gyakran vádolta szívemet

egyiképpen előfordulnak bennük, játszanak bár az olasz renaissance vagy a magyar pogányság idejében, mikor is

a személyek csak a nevük olasz vagy magyar hangzására különböznek egymástól, de a cselekmény a néző s a hallgató előtt egyformán idegen s érthetetlen.

Ez az egy pont az, amire egy szerény megjegyzésem volna, egyebekben meghajlom a szerzők kiválósága s a közönség izlése előtt. Hazafias szempontból bizonyára dicsérni való dolog, ha az írók a hazai történelemből ássák ki a rejtett drága-köveket, amiket aztán az ő művészetük csiszol briliánsra. De még az ilyen hazai témától is, sőt éppen ettől, két dolgot mégis el kellene várunk. Az egyik az, hogy a magját tevő események s a bennük szereplő személyek legalább is nagyjában ismeretesek legyenek a közönség előtt, mert ha nem azok, a szükséges magyarázatok s fölvilágosítások, a rokonsági összeköttetések föltárása és az előző események vázolása, ezek a, hogy úgy mondjam, a színpadról lehangzó csillogjegyzetek annyira megterhelik a cselekményt, hogy még a figyelmesebb olvasó vagy hallgató sem tudja nyomon követni, s kivész belőle az az érdeklődés, ami a drámai hatásnak főfeltétele, különösen az ilyen vásári munkáknál, amikben úgy sincs egyéb érték egy-egy színpadi hatásnál. Minden nemzet történetében vannak korszakok, amiknek emléke kiveszett a közlemékezetből, az ilyenekből még egy Shakspeare is hiába merítené a tárgyait. A második követelmény pedig az volna, hogy az ekkép ismeretes tárgy drámai természetű legyen is, mert maga az a tény, hogy valaki mást agyonvert, s ezért aztán őt is agyonverik, még nem szükségképpen tragédia. Hiszen akkor Spanga, Pitély és Berecz urak volnának a par excellence tragikus hősök!

Mindezeket csak úgy általánosságban jegyzem meg, a Gabányi ur darabja alkalmával, de nem arra vonatkoztatva. Egyebekben, ismétlem, nekem az ilyen darabokról ítéletem nincsen, annál kevésbbé, mert nálunk az írók nem irnak, a dilettánsok pedig mást mint történeti darabot alig irnak, s ha az ember a meggyőződését követi, abba a kellemetlen helyzetbe kerül, hogy hazátlan irigységből sárral sepevel illet minden, ami magyar. Én ezt nem teszem, amint a közönség sem szokta megtenni, sőt ellenkezőleg az ilyen darabokat s azoknak ugynevezett szép helyeit meg is tapsolja. Ma azonban, tudja isten miért, tartózkodóbb volt, holott a Sámuel király épp olyan jó darab, mint a Rafael, a Zsolt vezér ifjúsága meg a Pogány Magyarok, s az előadás mindenképpen méltó volt a darabhoz.

P. P.

II.

A házi tücsök.

Goldmark operája.

Egy öreg ember s örök-ifjú művész mély fájdalomról szól ez a kis czikk. Ha az anyának megnyúlván prezentálják a gyermekét, nem lehet nagyobb fájdalom, mint volt Goldmarknak, mikor vasárnap a magyar királyi operaház színpadán meg kellett látnia az ő tücskét. Ez már nem képtelenség, ez vandalizmus. A Káldy-regime ime már a legszebb dudvát hajtja, ma már azt se tudják az Andrássy-uti palotában, mi fán terem az igazi muzsika illetékes helyről hallottam a mentséget: csak három színpadi próba volt belőle. De hát hogy merészkednek a fényesen dotált operában három színpadi próba után a közönség elé lépni? Hiszen a vidéki truppok, akiknek minden héten két premijük van, sem teszik ezt olyan darabbal, mely a rendesnél több gondot kíván meg!

Káldyék persze értenek hozzá, mint kell a slendriánt s a nyomában járó fiaszkót leplezni. Elhozták a premiérre

a maestrot s természetesen óriási volt a siker. Az ősz Goldmarkot mi istenítjük, nem mert hazánkfia, hiszen a *tücsök* már teljesen német, jobban mondva: osztrák muzsika, hanem mert lángész. A szegény ember tizszer-tizenkétszer vonszolta igénytelen természetét a lámpák elé meghajtotta szegény fejét. Tán meg is vetett bennünket: úristen, hát ezeknek tetszik, amit itt húznak? Hiszen ez nem a *tücsök*, hanem egy rossz álom!

A második előadáson már jobban megbecsülhette publikumunkat. Nem tudták, hogy Goldmarck ott húzódik meg a Káldy háta megett a sötét páholyban s a *házi tücsök* bukott. Bukott akkorát, mint akár a Corvin Mátyás. Egy kéz sem mozdult két felvonáson keresztül, a harmadik elején csak azért, mivel néhány éles szemű ur fölfedezte a szerzőt s jelenvoltának híre hamarosan elterjedt a házban. A mit művészeink a tücsökben produkáltak, ez már csudával határos. Ennyire nem érteni meg a legvilágosabb munkát, oly barbárul bele vágni a legfinomabb hajszálszövésbe, a hogy Arányi urék teszik, ehhez gonoszság kell. S a zenekar is, ez a mi büszkeségünk, alig hogy vetekedni tudott a katona-bandák ríktó interpretációjával. Pedig Erkel Sándor dirigált, de fájdalom, Erkel Sándor beteg, nagyon beteg s megérdemelné, hogy békében hagyják.

A Puccini *Manonja* óta az operaházban nem adtak oly nemes munkát, mint az öreg Goldmarckét. Valóban, a Dickens édes bus meséje szól hozzánk mélabus, színes harmóniákban. Az öreg kor melancholiájának a munkája az, melybe belekaczag a művész örök naivsága. Világos, átlátszó kompozíció káprázatos hangszerelés a legminuciosusabb gondosság mellett csak úgy sistereg teljes szellemi frissességében az invenció. A melodiák csakugy bugyborékolnak, a hangulatok gazdag változatban követik egymást s a személyek karakterizálása kristályos tisztaságú. A régi Goldmarckból alighogy kapunk valamit, de az új Goldmarck csak jeles, de nem gyengébb, mint a régi. A *Sába királynéja* napkeleti szenvedélye után a kontempláció szelid humora szól e muzsikából, itt-ott kitör egy-egy forró hang — mikor szerelemről van szó, nem öreg már az öreg Goldmarck. De a kontempláció bölcsesége mellett megmarad a régi bujasága a színeknek. A *házi tücsökben* az ősz szerző csakugy tobzódik a harmóniákban, tömött, színes ez a muzsika is, mint a perzsa szőnyeg. S ennek a remekműnek nálunk bukni kell.

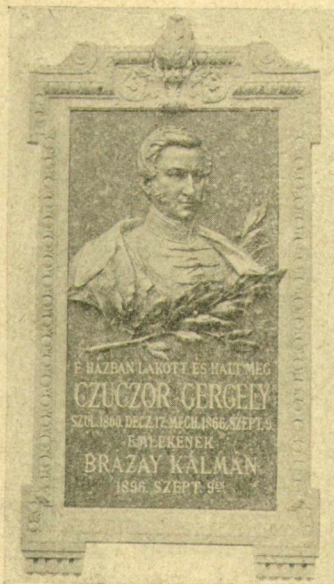
Igazságtalan voltam Káldy iránt, a mikor hibáztattam, hogy vadászik az eredeti silányságokra, ő jobban ismeri Pappenheimerjeit. Az operaház művészi nivóját annyira lenyomta már, hogy személyzete csak a *Corvin Mátyások*, meg az alvó nagynénik szellemi magaslatáig tudnak emelkedni. A legjobban tenné, ha repertoirját teljesen az ilyen darabokból állítaná össze, mert a mire ő a kezét teszi, ha színarany is, menten sárrá válik.

x.

Salvini. Ama hatalmas törzsnek fiatal hajtsa, a kit évtizedeken keresztül megbámult Európa. A kit nagyobbak tartottak Rossinál és magasabbra helyeztek Talmánál, Ir-Al-dridgenél és aki a hetvenes években nálunk járt és lázba ejtette a szíveket. Feld papának nem utolsó ötlete volt elhozni hozzánk a fiatal Salvinit, ki apja nyomdokain halad és Olaszországban már is nagy hírnévnek örvend. Az olasz újságok mint új csillagról irnak róla, a ki apjától örökölt nagy erényein kívül, teljesen önálló, eredeti nagy talentum. Vasárnap lép föl először, Feld papa aegise alatt, Otellóban. Külseje elég mutató.

IRODALOM.

Czuczor-émlék. Egy szerzetes pap emlékeztetének áldozott a hét elején a hazafias kegyelet. Brázay Kálmán, a fűszerkereskedő, emléktáblát illesztett a háza falába, mert abban a házban lakott és ott halt meg Czuczor Gergely, a szerzetes pap, a tudós és poéta. Vagy fordítsuk meg a sorrendet: első sorban poéta és csak azután pap és tudós. Mert nyelvészeti kutatásainak eredményeit tulszárnyalta a modern tudomány. Szótára, melyen élete végeig fáradozott, hamis alapokon épült s mire elkészült, már el is avult. De költészete ma is üde és friss; a »Falusi kis lány Pesten« úgy hat, mintha csak tegnap írták volna és népdalait acceptálta a nép. Közülök nem egy névtelenné, közkincsé vált. Ami ritka sor, mert a nép lelke nagyon válogatós. De a szerzetes pap forradalmár is volt. Lázító verseket írt.

A politikai és forradalmi költészet napi eseményekhez, muló hangulatokhoz van fűzve és azokkal együtt vesztí hatásait, színehagyott és halovány lesz. Még Petőfi leghatásosabb forradalmi versei is hidegen hagynak] ma. De a Czuczor *Riadója* ma is csaknem úgy hat, mint akkor. Ez ma is csupa vér, csupa tüzecsóva! Talán egy új forradalmat lehetne vele csinálni ma is! Nyolcz évi börtönre becsülték ezt a verset. Nem becsülték túl! A Czuczor emlék leleplezésénél az Akadémia assisztált és Beöthy Zsolt mondott okos beszédet. A sikerült emléktábla, melynek fényképét mi is közöljük, Széchy Antal alkotása.

A nyitánytól az utolsó felvonásig.

Alig egy éve, hogy Budapest közönségét azzal a hírrel lepte meg a *Telefon Hirmondó*, hogy előfizetői otthon hallhatják meg az operaházban előadott operák nyitányait. Óriási vívmánynak látszott ez akkor és csak a merészebb fantáziájú emberek merték hangoztatni, hogy nincs mesze az idő, a mikor az egész előadást is végig hallgathatják majd az előfizetők. A közönség legnagyobb része mégis arról volt meggyőződve, hogy a nyitánytól az utolsó felvonásig hosszú az út s az egész előadásban talán csak a jövő generációnak lesz része.

Ezt a hosszú utat egy év alatt mégis megjárta a *Telefon-Hirmondó*.

Eleinte csaknem hihetetlenül hangzottak a jelentések, melyek tudatták a közönséggel, hogy elérhetünk az utolsó felvonásig. Még elképzelni is bajos volt, hogy teljes kényelemben, otthon, a gomolygó szivarfüstöt nézve, végig élvezzük az operát. Merész a gondolat, de nagyon kedves.

Otthon, fesztelenül. Felvonás közben még meg is lehet vacsorálni. És válogathat az ember, azt hallgatja meg az operából, amit épen kíván. Alig van opera, melynek egyes részeit szívesen oda ne ajándékoznánk a szerzőnek. Az csak a többi operaszerzőnek szól. Ilyenkor épen letesszük a kagylót és csak néha-néha lessük meg, nem jön-e a szebbik rész.

Azután pedig egy nagy kellemetlenségtől is megkímél most bennünket a *Telefon-Hirmondó*. Sokan bosszankodtak felette a mult télen, mikor a Népszínház operettjeit hallgattuk, hogy egyszerre csak könyörtelenül félbeszakadt az ének, akár Komáromy, akár Kürty, akár Hegyi énekelt, és jött a bemozdott zónaidő nyomán — Frankfurt. Lehet, hogy a tőzsde ellen megindult széles körű agitációnak egyik fontos oka ez az énekrontó Frankfurt, az ő buzájával, hitelrészvényeivel és aranyjáradékaival. Budapesten aligha gyűlölnék még egy német várost annyira, mint épen Frankfurtt és épen az ő rosszkor jövő kurzusai miatt.

Pedig igaz, ami igaz. Az a Frankfurt és az ő tőzsdei zárata sok embert, nagyon sok embert, föltétlenül több embert, mint ahogy hinnők, igen, de igen érdekel. És a másik keserves igazság az, hogy ha Frankfurt nem volna, opera sem volna. Mert a tőzsdei jelentések révén felszaporodott előfizetők adják meg a Hirmondónak azt a jövedelmet, mely lehetővé teszi azt az áldozatot, melyel az opera átvitele jár.

Frankfurt tehát kellett, de az opera is kellett.

Az ebből származó konfliktust szerencsésen megoldotta egy másik zseniális találmány: a riadójel. Az összes állomásokon egyszerre megszólal hangosan az örökké csak fülbe sűrő Hirmondó és mire a kíváncsivá tett előfizető a füléhez illeszti, már mondják is neki, hogy ez volt, ez lesz, vagy pedig, hogy itt van Frankfurt.

Már most e jelzés segítségével fölszöges megszakitani a Bianchi Bianca énekét, mert azt a börzianerek is szívesen meghallgatják, hanem egyszerűen bevárják a központban az előadás folyamán következő legközelebbi szünetet s akkor egy-kettőre itt a jel és jöhet Frankfurt. És mind a két fél ki van elégítve.

Ezzel elűzték a zene után vágyódók derült égeről azt a kis felleget is, mely negyed kilenczkor czikáztatta frankfurti villámaikat, és nyugodtan élvezhetik az operát a nyitánytól az utolsó felvonásig.

S. V. B.

A flumei ásványolaj finomító részvénytársaság kiállítása a legutóbbi királylátogatás alkalmából abban a kitüntetésben részesült, hogy ő felsége hosszasan szemlélte meg egyes tárgyait. Ő felségét a társaság képviselőiben annak elnöke Pallavicini Ede örgróf, Ullmann Adolf, Szirmai Oszkár igazgatók és Baracs Milutin műszaki igazgató fogadták. Ő felsége érdeklődött a társaság kiállításánál. Különösen a nyers olaj nyerése és kidolgozása, valamint annak értékesítése érdekelte őt. Elismerésének kifejezése mellett azon reményének adott kifejezést, hogy a nyers olaj előállítására körül való fáradozások nemsokára hazánkban is eredménynyel fognak járni.

HETI POSTA.

Szombathely. Ön úgy látszik nagyító üvegen nézi a dolgokat. Egy tíz soros tréfát essai-nek néz, és mindjárt egész disszertációval véli megtorlandónak. Terjedelmes elaborátumát nem adhatjuk ki, de egy axiómát szívesen rendelkezésére bocsátunk: aki annyira irtózik a nyomdafestéktől és annyi érzékenységet tanusít a legesekelebb kritikával szemben, az ne menjen az augurok közé, és ne írjon nyomdafesték alá. A nyomdafestéknek meg van az a tulajdonsága, hogy a jó idegeket megedzi, de a lázongó idegeket még jobban megbokrosítja. Irjon egy jó ellentérfát, azt kiadjuk.

Berlini. Azt a lapot úgy se olvassa senki. Miért e felháborodás?

Budapest. *Névtelennék.* Azt a turfhistóriát mi is a tollunk hegyére akartuk venni, de elkéstünk vele. A kéziratot eltettük.

Kolozsvár. Várjuk. Üdvözlét.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: KÓBOR TAMÁS.

Foulárd-selymet 60 krtól 3 frt 35 krig méterenkint — japáni, chinai, stb. a legújabb mintázattal és színekben. u. m. fekete, fehér és színes **Henneberg-selymet 35 krtól 14 frt 65 kr méterenkint** sima, csikos, kockázott, mintázott damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőségben és 2000 szín és mintázattal stb.) a megrendett áru **postabér és vámmentesen a házhoz szállítva és mintákat küld postafordultával: Henneberg G. (sz. f. udvari szállító) selyemgyára Zürichben.** Svájcba czimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven írt megrendelések pontosan elintéztetnek.

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE
COGNAC
MINDENÜTT KAPHATÓ.

Az „Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár” alapítása

50-ik évfordulójának megünneplésére
folyó évi október hó 18-án, délelőtti 10 órakor budai osztá-
lyában (II. kerület, Fő-utca 2. szám alatt, saját épületében)

rendkívüli díszgyűlést

tart, melyhez a t. cz. részvényesek az alapszabályok 12., 14.
és 15. §-ai értelmében tisztelettel meghívotnak.

Tárgysorozat:

1. A közgyűlés megnyitása az elnök által.
2. Ünnepi beszéd, mondja dr. Országh Sándor igazgató-
sági tag.
3. Igazgatósági jelentés és indítványok a takarékpénztár
által teendő alapítványok iránt.
4. Elnöki zárszó.

Azon t. cz. részvényesek, kik a közgyűlésben részt-
venni s szavazati jogukat személyesen vagy más meghatal-
mazott részvényes által gyakorolni óhajtják, szíveskedjenek az
alapszabályok 18. és 20. §-ai értelmében legkésőbb 1896. évi
december hó végéig saját nevükre irt részvényeiket legkésőbb
3 nappal a közgyűlés előtt a takarékpénztár központi vagy
budai osztályában (V. ker. Dorottya-utca 4. sz. a. vagy II. ker.
Főutca 2. sz. a.) letenni.

Budapest, 1896. évi október hó 3-án.

Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár
igazgatósága.

(Utánnymás nem díjaztatik).

Hol keressük
a legjobb
arcport?

Kérjük a
Müller J. L.-
féle

Blaha-Serail-Pouder-t.

Blaha Lujza (Splényi báróné) művésznőnk kedvelt arcporát; mely ugy nappal,
mint éjjel használva, minden arcpor között a legjobb; kiváló szakemberek
által megvizsgálva, vegyileg tisztának és teljesen ártalmatlannak talál-
tatott. Mint piperesszer nélkülözhetlen, az arcbőrnek a legzsebb fehér színt,
űdöséget, szépséget és pirt kölcsönzi.

← Egy doboz 60 kr., nagyobb 1 frt. →

Crème Pompadour,

ez azon szer, melylyel a híres Pompadour asszony csodás
szépségét megőrizhette anélkül, hogy az egészségére ártal-
mas lett volna. A »Crème Pompadour« az arc és kéz be-
dörzsölésére használtatik reggel és este, azután »serail-
pouderrel« lesz behintve.

← Egy tégely 1 frt 60 kr. → Kapható a gyárosnál:

Müller J. L.

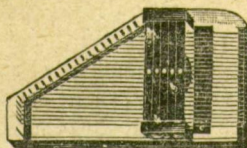
illatszer- és piperesszappan gyári raktára
Budapest, IV., Koronaherczeg-utca 2. sz. alatt.

Nagy raktár rendkívül jó minőségű
fog-, haj-, ruhakefékben és fésűkben.

← Utánzásoktól óvatik. →

Uj, javított

Accord-czitera

Megrendelési czim: HEINRICH SUHR Neuenrode, Westphalen.

tényleg bárki által egy óra alatt
megtanulható — tanító és hang-
jegy ismeret nélkül. E hangszer-
nek 20 hurja és 3 manuale-ja
van erős hanggal, remek hagszer
fenséges csengéssel, ára 1 frt
75 kr. postadíj és doboz 55
kr, két darab 3.25, postadíj és
doboz 80 kr utánvét mellett.

Képes árjegyzék: a) harmonikakról;
b) mechanikai zeneművekről és zené-
disztárgyakról; c) minden egyéb hang-
szerekről, hangszerekellékekről és hurok-
ról külön, kiadásokban ingyen és bér-
mentve küldetik.

Sternberg Ármin és Testvére

cs. és kir. szab.

HANGSZER-IPAR

Budapest, VII., Kerepesi-út 36. sz.

Javítások pontosan teljesítettnek.

ERDÉLYI csász. és kir. udvari fényképész műterme

— V., Erzsébet-tér 18. —

Az ezredéves országos kiállítás czéljaira elvállal
helyben és vidéken

fénykép-felvételeket

a legnagyobb méretekig egyes gyári- és ipartelepekről,
ipari műtárgyakról, gazdaságokról, interieurekről stb.

CERENDAY A. és FIA

AKAD. SZOBRÁSZ

ELSŐ ORSZ. SZABADALMAZOTT

SIREMLÉKMŰ CYÁROSOK

BUDAPESTEN.

Főraktáres Iroda. Mária Valeria utca 2^{sz}

GYÁRI TELEPÉS MŰTEREM

Kerepesi út 90 sz.

1848